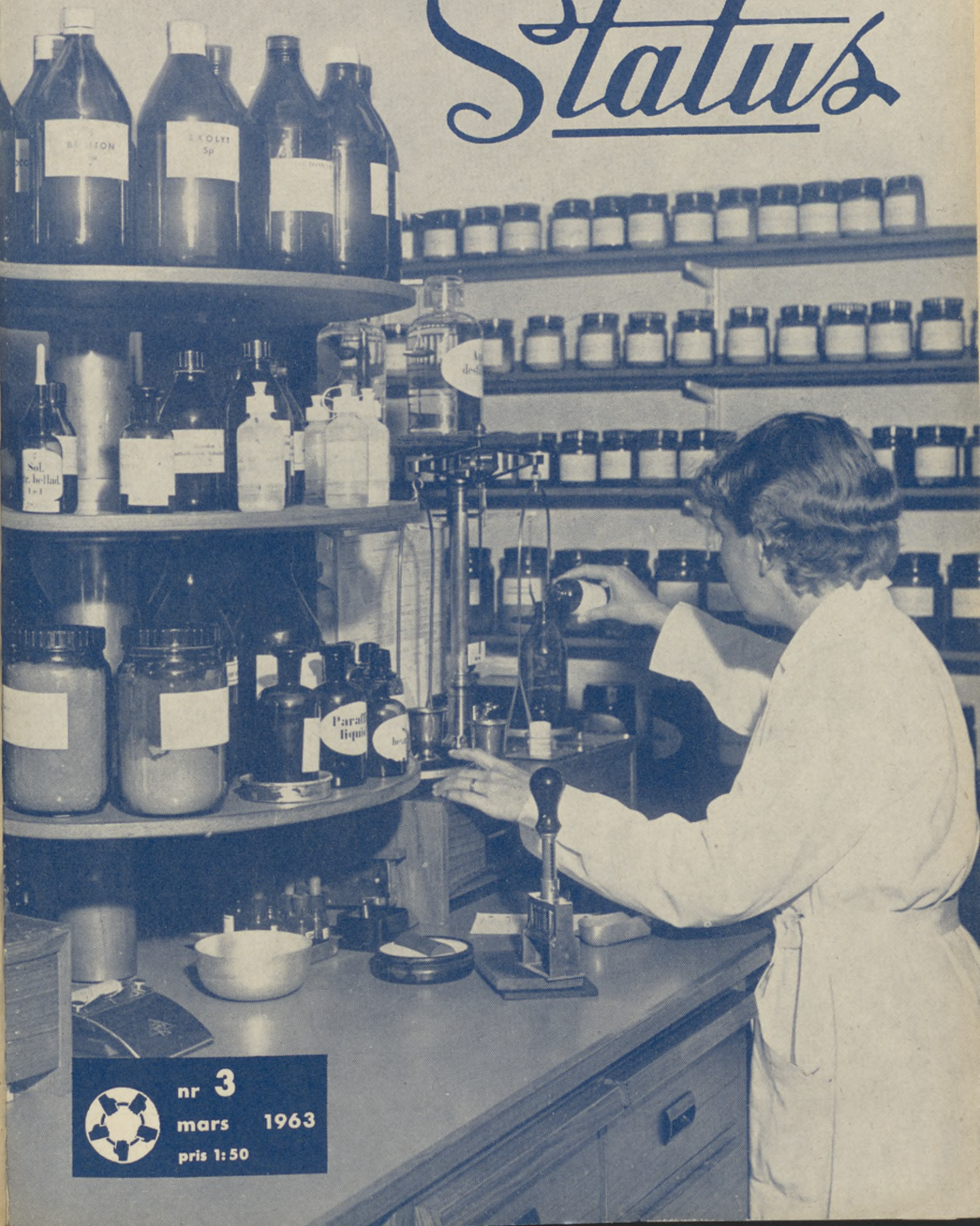

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 3
mars 1963
pris 1:50

RIKSFÖRBUNDET FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

har ett program i den moderna socialpolitikens anda, sammanfattat i följande punkter:

att verka för att sociallagstiftning och arbetsvillkor på ett smidigt sätt anknyter till den handikappades individuella situation; trygghet under sjukdomstiden, men också att när tiden är mogen förhållandena inom arbetslivet medger möjlighet till en arbetsinsats, som motsvarar krafter och färdigheter,

att sjukvård och arbetsvård får sådana resurser att rehabiliteringen blir effektiv och når ut till alla som är i behov av sådan. En förutsättning härför är bl. a. en tillräcklig personalorganisation och ett tillräckligt antal platser i arbetsträning och skyddad sysselsättning,

att söka få till stånd en kontinuerlig upplysning genom möten, konferenser och utnyttjande av de möjligheter press, radio och TV erbjuder för att skapa en allmän opinion för de hjärt- och lungsjukas svårigheter, men även deras möjligheter att efter verkställd rehabilitering utnyttja sin återvunna arbetsförmåga helt eller delvis i produktionen.

130 lokalföreningar
i olika delar
av landet

16.000 anslutna medlemmar
verkar för
förbundets syften

*Genom att bli medlem verkar Ni för ett tryggare samhälle
åt hjärt- och lungsjuka!*

Samordningsplan med förhinder

Som tidigare vid flera tillfällen framhållits i Status bygger den nya socialbalken på att det försäkringsmässiga skyddet för den enskilde kompletteras med rehabilitering. En försäkringstagare ska så snart som möjligt ges tillfälle till rehabilitering — hans funktions- och arbetsförmåga provas och övas upp; hans arbetskraft i görligaste form tillvärkas och utnyttjas. Därför har man med stor spänning väntat på en samordning för olika rehabiliteringsåtgärder, från sjukhus till arbetsplats, en sammankoppling av medicinska åtgärder och aktiviteter längre ut i periferin: arbetsvård, arbetsförmedling och arbetsplacering.

Vi vet att det gått särskilt sakta med den del av rehabiliteringen, som ligger inom den sjukvårdande ramen — den medicinska rehabiliteringen vid sjukhusen. Erforderliga resurser har saknats. Man har fått nöja sig med några fåtal rehabiliteringskliniker. Den rent funktionella behandlingen — att få patienten i god funktion efter långvarig sjukdom och de sviter av handikapp, som inställer sig — har länge befunnit sig på efterkälken. Trots att sakkunskapen ofta framhållit den grundläggande betydelsen av allmänt funktionsförbättrande behandling, omedelbart efter de kritiska sjukdomsdagarna, då behandlingen inriktas på själva sjukdomsförloppet, en operation eller andra åtgärder. Sjukgymnastik och annan aktivitet för att få "patienten igång" har med rätta sagts vara en garanti

för att senare åtgärder — den yrkesmässiga del arbetsvården och organen på arbetsmarknadsplanet ansvarar för — ska lyckas och ge resultat, dvs. göra patienten försörjningsduglig.

En sammanbindningsbana mellan medicinsk rehabilitering — den sjukdomsmässiga delen — och de mera målbestämda arbetsvårdsåtgärderna har länge saknats. Var och en har haft sin "bit" att sköta om. Flera olika instanser har växt fram under årens lopp. Om man tar de tre stora först — riksförsäkringsverket, medicinalstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen — har i rehabiliteringens tecken samlats många uppdragsgivare. Landstingen har kopplats in på arbetsträningen, primärkommunerna på skyddad sysselsättning osv. Andra smärre organ har forskat och stått för vissa arrangemang — allt i det i och för sig vällovliga syftet att hjälpa de handikappade. Spridningen av ansvaret har både för- och nackdelar. Man får folk ur olika läger att intressera sig för handikappfrågor — bra under en uppbyggnadsperiod. Men hur går det med effektiviteten på längre sikt?

När socialministern den 15 december 1961 tillsatte en utredning "för att pröva frågor om den ändamålsenliga organisationen och samordningen av rehabiliteringsverksamheten" väntade vi oss snart konkreta förslag. De frågeställningar vi i korthet antytt skulle benas upp av de sakkunniga. I rehabilite-

ringens mångfald skulle klarare linjer dras upp. Sådana hittills oklara begrepp som huvudmannaskap, personaltillgång och personalbehov, utbildning av rehabiliteringsläkare osv. bör klaras upp ganska snart för att socialbalkens storslagna målsättning — försäkring och rehabilitering som organisk enhet — skulle bli reell verklighet.

De sakkunniga har sammanfattat sina synpunkter i en första volym — hur många ytterligare volymer som kommer vet vi inte. Recensionen av första delen av Centrala rehabiliteringsberedningens arbete kan sammanfattas i två avsnitt: *vad beredningen nu säger och vad den ev. kommer att säga i nästa omgång*. Nu redovisas arbetsområdet, principdebatter tas upp, förslag ställs på vissa punkter, men någon *samordningsplan* kan man inte kalla denna i och för sig mycket intressanta redogörelse. Man bör dock ge utredningen ett erkännande för flit och god vilja, trots att man saknar konkretisering och sammanhållande kitt i målsättningen. Det vill också synas som man fastnat väl mycket i akut-sjukvårdens aktiviteter — det arbetsmarknads-mässiga avsnittet är summariskt redovisat.

Många kända fakta radas upp och på en del punkter tycker vi att även kända fakta uppfattas en smula subjektivt. Statens arbetsklínik t. ex.; dess verksamhet och funktion, borde väl ändå fått göras rättvisan att bli presenterad för vad den syss-

M A T E N P Å V Å R A S J U K H U S - artikel på sidan 8

Läkemedelsindustrin i blickpunkten

Kan vi lita på läkemedelsindustrin?, var den tillspetsade fråga vi ställdes inför i TV-rutan nyligen. Omsättningen inom läkemedelshandeln ökar — följaktligen är vi ett kraftigt medicinerande folk. I år beräknas den svenska läkemedelshandeln (apoteken) omsätta 500 miljoner kr i mediciner — läkemedelsreklamen sprutar på med stora och oftast lockande upprop om effektiva preparat. Frågan om medicinernas biverkningar besvaras på kritik håll med att alla mediciner har biverkningar, fast "farlighetsgraden" kan variera.

Våra matvanor

Sjukhusmaten behandlas i en specialartikel i detta nummer. Det har ordats mycket om våra hjärtan och att vi själva hjälper till att grundlägga hjärtsjukdom genom vällevnad — ökat blodfett betyder större påfrestningar på hjärta och kärlsystem. Förnuftigare matvanor synes vara grunden till bättre folkhälsa. Att sjukhusen nu söker lära

Som exempel kan nämnas att våra vanligaste tabletter mot förkylning och huvudvärk är försedda med en varningssignal på förpackningarna — "ihållande bruk kan medföra skadliga biverkningar". Kontrollen har sina begränsningar även om den i Sverige anses vara strängare än i många andra länder. Vi kanske inte ska gripas av direkt panik, men en läkarröst i debatten är värd att lyssna till: — Ät aldrig tabletter i onödan, aldrig utan ordination och aldrig i större kvantiteter än receptet säger...

oss bättre matvanor är att hälsa med största glädje — men räcker det med detta? Helst bör vi lära oss något om den detaljen innan vi blir sjuka. I vår jäktade tid, då många människor är hänvisade till barer och uteserveringar, finns inte så stor variation på kost — allt är ofta tillskuret efter fixerat mönster. Någon större förståelse för "dietmat" finns

lar med, även om arbetskliniker i största allmänhet tycks vara helt överflödiga i utredningsmännens framtidsplaner. Den som läser detta första aktstycke får en uppfattning om att mycket ska göras — i det stycket instämmer vi helt — men hur det och det sedan ska se ut i *praktisk verklighet* fordras nog en verklig grovsortering i utredningens fakta för att komma underfund med. I sammanfattningen framhålles fullt riktigt att "rehabiliteringen skall av patienten upplevas som en enhetlig

process". Det förefaller dock som vi har ett gott stycke kvar till denna helhetsuppfattning. Om det varit Centrala rehabiliteringsberedningens avsikt att ställa problem under debatt bör den ha lyckats ganska bra med sin första volym. I fortsättningen vill man dock önska friskare tag då det gäller praktiska samordningsfrågor — för det var väl ändå socialministerns avsikt att en konkret samordningsplan behövdes ganska snart då han tillsatte beredningen i december 1961?

Sixten Hammarberg

inte. De som är hänvisade till viss diet av medicinska skäl kan vitsorda svårigheterna att finna vad som passar i matkön. Man förstår restaurangernas stora problem att hålla också en "medicinsk service", men det är väl ändå absolut nödvändigt att göra något även på det praktiska planet. Att bara göra medicinska betraktelser räcker inte. Vad säger t. ex. våra huvudmän inom restaurangnäringen och livsmedelsbranschen om en matsedel mot "blodfett", diabetes och andra hot mot vår hälsa?

HCK - ett samarbetsorgan på frammarsch

Handikapporganisationernas Centralkommitté — HCK i förkortning — kan notera stort intresse för sin nya giv. Det gäller i första hand att samla verksamma handikapporganisationer till samverkan på länsplanet. Först att lära känna varandra — grupproblemet och arbetsuppgifter — för att sedan penetrera fältet för gemensamma intressen och arbetsuppgifter: frågor som olika grupper har gemensamt.

En sådan samling på handikappsidan ligger helt i linje med utvecklingen nu. Socialbalken, de nya centralkassorna för sjukförsäkring och förtidspensioner m. m., är sådant som sätter spår inom länen. Rehabiliteringen av äldre och yngre handikappgrupper, att finna för dem lämpliga sysselsättningar och arbetsmiljöer, måste självfallet stimulera de handikappades egna organisationer att framträda — gruppvis och gemensamt — för att föra sin talan. En samling på det organisatoriska planet är också en tillgång för alla ansvariga i kommunerna och länen. På myndighetssidan behöver man känna de olika gruppernas problem — vi återkommer med mera HCK-nytt i ett följande nummer.

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: Einar Hiller
Redaktör: Sixten Hammarberg
Red. och Exp.: Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 och 44 40 40
Postadr.: Box 4149, Sthlm 4
Postgironr 95 00 11

Annonspriser: Omslagets sista sida 500:—
1/1-sida 400 1/2-sida 225:—
1/4-sida 125:— 1/8-sida 65:—
Småannonser: 58 mm spaltbredd 65 öre mm
90 mm spaltbredd 90 öre mm

Prenumerationspris: Helår 15 kr, halvår 8:25 kr

UR INNEHÅLLET:

DE UTVECKLINGSSTÖRDA	7
MATEN PÅ VÅRA SJUKHUS	8
PLOCK UR STATSVERKSPROPOSITIONEN	12
POPULÄR MEDICIN	13
BESÖK AV MINORITETER (KI-LO-WATT)	16
BILDKRYSS	19

OMSLAGSBILD: Sjukhusapotek

En kedja av läkarhus

kommer att stimulera till krafttag inom den öppna sjukvården. Svenska Läkarförbundets centralstyrelse har efter omfattande utredningsarbete nu framlagt sin egen plan. I förbundets regi med hjälp av servicebolagen Läkarhus AB och Läkartjänst AB skall en första etapp fram till 1970 ca 40 välrustade läkarhus uppföras. Därigenom kommer 75 % av landets befolkning att bo i regioner med läkarhus. De får en omfattande service för olika sorts behandlingar: allmän praktik, invärtesjukdomar, barnaålderns invärtesjukdomar, hud- och könssjukdomar, kirurgi, kvinnesjukdomar, ögonsjukdomar, öron-, näs- och halsjukdomar samt mentalsjukdomar.

Läkarhusen kommer att förses med serviceanläggningar, laboratorium, röntgen, sjukgymnaster och kuratorer. Vidare hoppas man kunna förlägga tandläkarmotagningar och apotek till läkarhusen.

Allmänheten får alltså en möjlighet att söka vård vid läkarhusen vid sidan av den öppna vården vid sjukhus, provinsialläkare och enskilda praktiker.

Valmöjligheten avses bli praktiskt möjlig för alla. De som ekonomiskt har det svårt skall lika väl kunna gå till ett läkarhus som till sjukhuset. I utredningarna kring läkarhusen har betonats att den enskildes utgifter för vården oavsett huvudman eller vårdform måste bli lika stor vid likvärdig behandling, och inte högre än att de kan bäras.

Bland nyheterna man stannar inför är att till läkarhusen kommer vissa halvöppna vårdformer att knytas såsom patienthotell och daghotell. Professor Lars Werkö framhåller i *Svenska Läkartidningen* att läkarna med detta initiativ vill ge allmänheten tillgång till valfrihet och den moderna medicinens alla resurser inom en anläggning, där läkarna har möjlighet att konsultera kolleger i olika specialiteter. Patienternas berättigade krav på god sjukhusvård bör i vårt land liksom i många andra kunna tillgodoses med mera öppen vård, som icke baseras på sjukhusbildningar. Därför har Läkarförbundet — med stöd av go-

da erfarenheter hittills från Stockholms förorter — nu beslutat öka etableringen av praktiker utanför sjukhusen med upprättande av läkarhus.

"Välkomna läkarhus"

rubricerar *Aftonbladet* en ledare om den nya planen och gör en vidräkning med kolleger, som tycks "luta åt uppfattningen att det är bäst om

PRESS|eko

planen stannar på papperet". Tidningen tar upp den debatt som förts och sammanfattar:

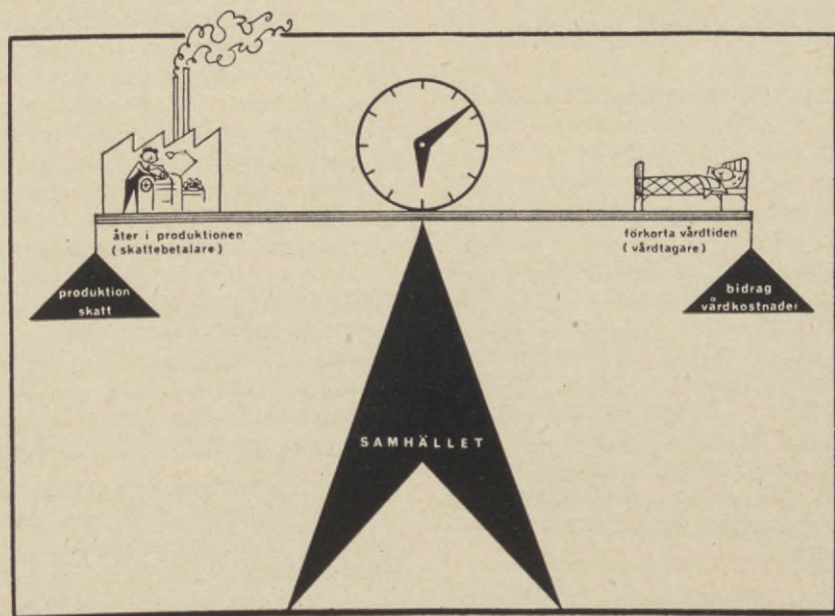
Det är givet att de invändningar som anföres — att läkarhusen inte minskar bristen på läkare, att samhället bör vara

bäst skickat att organisera läkarvården, att taxorna blir högre osv. — inte är oväsentliga. Men med stöd av erfarenheterna från Stockholm — där det nu finns fyra läkarhus — vågar vi i alla fall påstå att projektet är så gott, att det är väl värt att förverkligas.

Vad det gäller är ju inte att göra den av samhället organiserade läkarvården överflödig, eller att påtvinga allmänheten en service som den inte önskar eller har råd att betala. För lång tid framöver kommer det säkert att vara så att samhället inte hinner eller orkar bygga ut sin service på detta område i takt med de växande kraven, och säkert också så att många människor vill ha valmöjligheter när det gäller läkare och läkarvård.

Att läkarbristen — som är den verkliga flaskhalsen — inte blir mindre för att det byggs läkarhus är i och för sig sant. Men det är väl inte alldeles uteslutet att den tillgång, som de privatpraktiserande läkarna utgör, kan bli bättre tillvaratagen med de tekniska och organisatoriska resurser som läkarhusen ska utrustas med.

BALANS I SAMHÄLLSEKONOMIN...

Alla anordningar inom socialförsäkring, akutsjukvård, rehabilitering och arbetsvård, måste bygga på en förnuftig planering. Den enskilde bör så snart som möjligt göras funktions- och försörjningsduglig — då blir det balans i samhällsekonomin!

Sociala notiser

Nya regler för näringshjälp

Den statliga näringshjälpen handlägges helt av arbetsmarknadsstyrelsen fr. o. m. den 1 juli 1962. Arbetsmarknadsstyrelsen har utarbetat regler för handläggning av ärenden rörande näringshjälp, vilka tillställts samtliga länsarbetsnämnder. I övrigt väntas riksdagen ta upp vissa frågor rörande tillämpad praxis m. m. och i avvaktan på riksdagens ställningstagande gäller nu följande anvisningar.

1. Näringshjälp beviljas av arbetsmarknadsstyrelsen eller, om styrelsen så bestämmer, av länsarbetsnämnd.

2. Näringshjälp må beviljas partiellt arbetsföra samt ensamställda kvinnor eller i övrigt medelålders och äldre — manlig eller kvinnlig — arbetskraft, som icke kunnat erhålla lämpligt arbete på den öppna arbetsmarknaden.

3. Näringshjälp må lämnas till bestri-
dande av kostnader för anskaffande av

arbetsmaskiner och verktyg samt till kostnader, som eljest är förbundna med igångsättandet av självständig verksamhet.

4. Medel till näringshjälp må för en och samma person icke överstiga 5.000 kronor och må, om så befinnes lämpligt, helt eller delvis utlämnas som lån.

Anmärkning. Den i tidigare cirkulärmeddelande angivna begränsningen till högst 3/4 av totalkostnaderna för näringshjälpssändamål skall upphöra att gälla.

Även om maximalt bidrag, 5.000 kronor, utgår, har den enskilde i allmänhet ej ekonomiska resurser att täcka kostnaderna utöver statsbidragsandelen. Arbetsvårdsexpeditionerna skall i sådana fall medverka till att kompletterande bidrag erhålles från annat håll (kommun, lands-
ting, stiftelser etc.). Då det är angeläget, att kommunerna engageras i näringshjälpverksamheten både på utredningsstadiet och i fråga om efterkontrollen, bör ekonomisk medverkan av kommunen i första hand eftersträvas.

5. I samma ordning som näringshjälp må jämväl bidrag utgå med högst 5.000 kronor till anskaffande av personbil eller motordriven invalidvagn åt partiellt ar-

betsföra, som är beroende av sådant fort-
skaffningsmedel för sin utkomst genom arbete eller för förvärvande av yrkesut-
bildning.

Anmärkning. Den komplettering av be-
stämmelelsen, som skett genom kungl.
brev den 16/11 1962, innebär, att i vissa
fall en och samma person kan erhålla när-
ingshjälp både till egen rörelse och till
motordrivet fordon med för vardera änd-
damålet högst 5.000 kronor. Här avses när-
mast fall, där sökande på grund av han-
dikappet är i behov av bil för att kunna
färdas mellan bostaden och affärs- eller
verkstadslokalen eller för att eljest kunna
sköta sin rörelse.

Utredning om näringshjälp för igång-
sättande av självständig verksamhet m. m.
skall omfatta undersökning av dels sö-
kandes behörighet samt personliga förut-
sättningar att kunna utnyttja hjälpen, dels
även ekonomiska och andra förutsätt-
ningar, för att hjälpen skall få avsedd
verkan.

Ytterligare upplysningar om närings-
hjälpen kan erhållas genom hänvändelse
till arbetsvårdsexpeditionerna vid arbets-
förmedlingarnas platskontor på olika plat-
ser i landet.

■ STATUS — DEBATT

Forts. fr. sid. 5

"Underbetalda" läkare

är temat för en debattartikel av *Peter Heimann* i *Stockholms-Tidningen*. Många lekmän tycks tro att läkarna — och då generaliserar man gärna och gör ingen skillnad mellan olika kategorier — "har det bra i vårt samhälle". Det är t. ex. en betydande skillnad mellan olika läkaruppgifter — och hur de betalas — framhåller artikelförfattaren. Redan jourarbetet pekar på uppenbara orättvisor. Underläkarna befinner sig ofta i en otacksam situation med löner, som inte står i rimligt förhållande till deras arbetsinsatser — bl. a. gäller det den obekväma jourtjänsten:

I någon mån beror alla dessa fackliga problem på att läkarna inte har en fixerad arbetstid. Kanske kan man inte heller enas om en sådan tid. Men man bör åtminstone bättre kunna precisera det arbetskvantum för vilket lönen är avsedd

att vara en ersättning. Nu är det speciellt komplicerat för sjukhusläkarna därför att endast en del av deras inkomst utgår i form av lön från huvudmannen. Övriga inkomster består av ersättning i form av läkararvoden i samband med jourtjänst och s. k. återbesöksmottagningar för underläkarna samt inkomster från privatmottagningar för biträdande överläkare och överläkare. Genom att sjukhuset ställer lokaler och personal till förfogande för denna verksamhet är detta en förmån, som i viss mån bör inräknas i lönen.

Principen om ersättning efter prestation måste vinna gehör — man bör skilja på enkla rutinåtgärder och mera kvalificerat arbete — och inom samma sjukhus kan arbetsprestationerna uppskattas högst olika:

Varför inte differentiera sjukhusläkarnas löner mera så att de som har det tyngsta arbetet och det största ansvaret också får bättre betalt än de som endast ägnar sig åt rutinåtgärder av enklare slag. Varför skall — för att ta ett exempel — en jourhavande kirurg förtjäna flera hundra kronor på en natt genom att ta hand om vrickade fötter och stukade handleder, sy ihop små sår och ge stel-

krampssprutor mot hundbett medan en annan samtidigt kanske opererar en patient med brustet magsår, utan att erhålla någon som helst ersättning.

Lön efter arbetsprestation med uppskattning av arbetsvolym och de anställda läkarnas kvalifikationer, ersättning för obekväma arbetstid, extra fritid som kompensation för jourtjänstens belastning, är några av de reformpunkter Peter Heimann föreslår. Han väntar sig dock många protester mot reformförslagen och fortsätter:

Konservativa röster kanske säger: vi har slitit hund som underläkare innan vi blev chefer, varför skall inte dagens underläkare ha det lika svårt. Andra kanske säger att detta skulle inskränka på underläkarnas frihet. Men om läkaryrket är fritt för privatpraktiserande läkare och i någon mån även för överläkare gäller detta inte för underläkarna. Varför inte för denna kategori införa en differentierad totallöns med kompensation för jourtjänstgöring så att orättvisorna inom arbetet försvinner. Naturligtvis blir det inte billigt för våra myndigheter men det ligger inget orimligt i detta krav.

DE UTVECKLINGSTÖRDA —

försummad handikappgrupp i dagens samhälle

På Storgatan 8 i Stockholm verkar ett relativt nytt handikappförbund — Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn (FUB) — för en grupp hittills ganska bortglömda samhällsmedborgare. Mera exakt kan sägas att verksamheten byggd på många frivilliga och hängivna krafter sedan åtskilliga år tillbaka. Som ofta händer i organisationslivet blir arbetet så omfattande att det måste knytas ihop i en fastare form. Så fick FUB — som förbundet heter i dagligt tal — för två år sedan eget kansli och ombudsman. Ombudsman Bengt Nirje är från den 1 sept. 1961 den närmast ansvarige för det löpande dagliga arbetet inom förbundet. Det är hos honom Status hälsar på. Vi ska inte länge uppehålla oss vid personliga data, men vi slår fast att Bengt Nirje, som är akademiker och fil. kand., skaffat sig betydande meriter på det sociala fältet. Han har bl. a. genom tidigare internationella arbetsuppgifter gjort sig väl skickad för de svåra uppdrag förbundet anförtror honom.

◇

Att vara utvecklingsstörd är en gammal företeelse iklädd nyare begreppskostym. För sin del vill ombudsman Bengt Nirje gärna lansera ordet u-barn och visar oss med plock ur olika handlingar och lagtexter hur det ligger till på området. År 1954 fick vi en "lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna". Man finner av lagtexten att det rör sig om dels barn under skolåldern, som på grund av allmän psykisk efterblivenhet inte kunna erhålla tillfredsställande vård i enskilt hem, dels andra barn under 16 år, vilka av sådan orsak inte kunna tillgodogöra sig folkskolans vanliga undervisning eller hjälpundervisning. Lagen innefattar också personer över 16 år, vilka av tidigare nämnda orsaker "inte är i stånd att taga vård om sig själva", som det fortfarande så gammeldags heter i lagen. Riksförbundet ser hellre att

Bengt Nirje,
sedan 1961 ombudsman och ansvarig för det löpande arbetet inom FUB

utvecklingsstörda vuxna rehabiliteringsmässigt skall erhålla "det stöd som leder till största möjliga personliga oberoende". Den modernare förståelsen av de utvecklingsstördas situation och möjligheter måste få slå igenom också i lagtext.

◇

Den moderna tiden har mer och mer gett oss en uppfattning om att det finns många handikappgrupper — men om de ofta bortglömda och undanstoppade människorna på här rent lagmässigt presenterade område vet vi i största allmänhet ganska litet. Det gäller de utvecklingsstördas vård och undervisning — en viktig fråga — och härtill ytterligare att finna för dem lämpliga arbeten, arbetsuppgifter och arbetsplatser med hänsyn till deras speciella situation. Här har riksorganisationen FUB ett stort arbetsfält. Inom varje landstingsområde skall enligt lagen bl. a. finnas en *centralstyrelse* för undervisning och vård av psykiskt utvecklingsstörda. Det är bl. a. till den instansen ute i länen FUB i stor utsträckning knyter sitt arbete och frivilliga insatser.

FUB såsom föreningsbildning, förankrad hos föräldrar och anhöriga, söker att dels genom egna insatser, dels genom att göra sin stämma hörd på myndighetssidan skapa allmänt bättre förståelse och livsbetingelser för de utvecklingsstörda. Vid vårt besök räknade förbundet 8.000 medlemmar i hela landet, 67 föreningar, varav 6 länsföreningar samt 19 länsförbund. Den organisatoriska utvecklingen har varit särskilt stark under den sista 2-årsperioden. Förbundet driver själv en omfattande verksamhet med *sommarhem* i olika former. Vidare har startats 11 stycken *förskolor*, varav 4 fortfarande drives i egen regi. En annan form av aktivitet är de s. k. *dag- och sysselsättningshemmen*, där FUB startat 20 och fortfarande står för 10. Vidare har Riksförbundet deltagit i starten av 2 nya hem där blinda barn kan tas emot. Man fäster sig också vid vad som gjorts för *skoltransporter* — det gäller resor till förskolor och sysselsättningshem, där skolskjutsar inte finns. Inte minst viktig är naturligtvis den omfattande *föräldrapplysning* FUB förmedlar till föräldrar, som har utvecklingsstörda barn.

◇

Det skulle ta lång tid att fördjupa sig i alla detaljfrågor FUB:s verksamhet innefattar. Några dagsaktuella saker — de närmast liggande framtidsplanerna — bör ändå redovisas. FUB är en organisation med goda internationella kontakter. Genom studier i utlandet har man bl. a. funnit att t. ex. England och Holland kunnat bereda utvecklingsstörda sysselsättning i verkstäder och industrier i betydande omfattning under för dem lämpliga förhållanden. Det är något för oss att ta efter för ett bredare sysselsättningsschema för olika handikappgrupper. Tankeutbyten med svenska instanser inom medicin och arbetsvård ligger nu till grund för en egen planläggning. En

Forts. å sid. 11

MATEN på våra sjukhus

◇
*Är kål, örter och fläsk, bruna
bönor, lämplig mat när man
ligger på sjukhus?*

Om man ägnar sig åt studium av gamla protokollsböcker från patientföreningarnas möten finner man ibland på dagordningen diverse trivselfrågor, nöjen och annat internt inom sjukhusen. Ibland hittar man även klagomål på "sjukhusmaten". I vissa fall har beslutats om uppvaktning hos överläkare och syssloman. "Potatisen har varit usel"; den och den rätten återkommer för ofta osv. Man kan gissa att det inte varit så roliga uppdrag för styrelsen. Klagomål är inte populära. En "provätning" kan ha gett till resultat att maten var "bra" — varför klagade man då? I ett fall ville dock klagomålets ombudsman hävda att den "provättna" maten var annorlunda än den mat man klagat över. Han hade givetvis svårt att bevisa den saken.

Ur vårt bildarkiv kan en del bildmässiga uttryck hittas. När våren skulle firas på ett sanatorium den första maj tog man upp vissa "krav",

Matvila för tjänande sjuksystrar. Eller mera krasst formulerat: De tar in "bränsle" för att få nya krafter i dagens krävande sjukhusmaskineri. Kvaliteten på "bränslet" är en viktig fråga även för tjänande sjuksystrar

ordentligt textade på "fanorna". Då majtåget gick genom sanatorieparken, en runda till den talarstol, där överläkaren höll vårtalet, kunde man på en banderoll läsa texten: "Ned med puddingen — i magen!" Man märker att författaren varit en aning försiktig vid formuleringen av texten. Att "puddingen" skulle "ned i magen" kunde väl knappast påstås vara klagomål på sjukhusmaten! Men de flesta förstod väl ändå vad som menades med texten.

◇
Att klaga på sjukhusmaten är säkert en gammal företeelse. Och att laga god sjukhusmat kostar mera pengar, dvs. om man ska höja kvaliteten och införa flera och dyrbarare rätter än t. ex. de "puddingar" man från patienthåll vänt sig mot. Statistiken säger, t. ex. vid ett sjukhus i Stockholm, att maten (som råvara) endast utgör ca 4 % av patientkostnaden. Som jämförelse kan nämnas

Diskens är ett viktigt kapitel — förnuftiga anordningar ger bättre trivsel och arbetsglädje för sjukhuspersonalen

att medicinen går på 8%. Det ligger nära till hands att påstå att man snålar på maten i sjukhusbudgeten i förhållande till de dubbelt dyrare medicinerna.

Men det står dock inte alldeles stilla på dietfronten om man nu ska dra en parallell med allting annat som bullrar i dagens sociala debatt. Det rör sig även här, fast ATP och socialbalken intresserar reformivrare i riksdagen mera än dietfrågorna, om man undantar prishöjning på spriten och ungdomsfylleriet. Standarden på maten har höjts, men det behövs en psykologisk kontakt mellan sjukhuskök och patient, säger man i Stockholm. Det görs också försök att få fram en mångsidigare matsedel på sjukhusen, såväl i Stockholm som på andra platser. På S:t Eriks sjukhus i Stockholm började man i februari i år ett tre månaders prov med modernare mat-hållning under ledning av bl. a. professor Bengt Ihre och sjukvårdsstyrelsens näringskonsulent Iris Sundberg. I Göteborg — på Sahlgrenska sjukhuset — har man redan fått igång en nyordning under ledning av docent Björn Isaksson. I Uppsala arbetar docent Ivar Werner med en experimentmatsedel. Proven pågår under hans ledning på Akademiska sjukhuset. Docent Werner går in för att ta bort den "tunga husmanskosten". Fläskpannkaka, bruna bönor, ärter och fläsk och tjocka stuvningar är ingenting för sjuka människor. Det behövs inte så många kalorier när man ligger och håller sig stilla i förhållande till då man är i full gång i normal omfattning.

Kaffe och te uppskattas också på sjukhusen, men kaffekannan ligger nog långt före tekannan i popularitet hos sjukhuspatienter, liksom hos svenska folket i allmänhet

Färre men "bättre" kalorier är vad sjuka behöver. Alltså mindre fett och mindre kolhydrat (bröd, gryn, torkade ärter etc.) men i gengäld mera äggvita (= protein). Normalt räknar man med 1 gr äggvita per kilo kroppsvikt, under en sjukdomsperiod anser jag precis som kollegan Isaksson i Göteborg, säger docent Werner, att man bör ge 100—110 gr per dag. Däremot räcker det bra med 2.200 kalorier.

Herrarna är helt överens praktiskt taget i alla dietfrågor, så det som redan i april 1962 infördes som slutlig kost på Sahlgrenska är mycket snarlikt den matordning som Uppsala hoppas få.

◇

Samstämmighet råder mellan experimentköken vid Sahlgrenska sjukhuset och Akademiska Sjukhuset. Både i Göteborg och Uppsala

Sängen, medicinen och maten — se där tre viktiga ting i sjukhuspatientens vardag. Som framgår av artikeln är medicinkostnaden åtskilligt högre än matkostnaden på sjukhusen

Tongångar

På en tidningsredaktion får man ofta besök av folk, som vill säga "ett sanningens ord" i förhoppning om att sanningen ska komma i tryck. Till en sådan sanningens apostel ansåg vi oss behöva gör en del invändningar. Besökaren ansåg att det mesta som gjordes på det medicinska området var inga bevis för s. k. lust att hjälpa medmänniskor. Att vinna egna meriter på sin vetenskap var drivkraften. Först experiment med djur, möss, grodor och lägre varelser — sedan människor! Varför? Jo det är människan, som ger berömmelsen. Därför är människan det villebråd vetenskapsmannen jagar — an-

tar man bort den tunga husmanskosten. Man förordar skummjolk som dryck i stället för den vanliga, fettrika mjölken. Man vill ha mera ost och mindre av smör-margarin. Likaså rekommenderas "helt kött" och "hel fisk" i stället för färser, puddingar osv. Där ser man alltså att sanatoriepatienterna, som demonstrerade mot "puddingen", sent omsider fått stöd från vetenskapligt håll.

I den nya givnen vill man ha mindre kvantitet bröd och helst framför allt bärä osötat bröd. Alla lagade efterätter bör helst försvinna — utom glass (rik på äggvita!) — men vi bör gå in för mera frukt eller kompot för den som inte tycker om rå frukt — många tål inte rå frukt av olika skäl. Saftsoppa och kräm ska vi helst låta bli. Veckans båda fiskmål kan föregås av en enkel grönsaksoppa i stället för den söta efterrätt vi är vana att frossa våra smaklökar med.

Frågan om djupfryst eller färskvara besvaras något olika beroende på var sjukhuset ligger. Större sjukhusenheter, som behöver mycket mat, anlitar fryst och industriförberedd vara i stor utsträckning. På mindre orter, där sjukhushållet inte är så stort, försöker man ofta i större utsträckning hålla sig till färskvaror. För att spara personalens tid och minska disken har man både i

tingen med megatonbomber, som utplånar en miljonstads befolkning eller en enstaka individ man söker rädda till livet med t. ex. konstgjort hjärta. I båda fallen gäller det vetenskapsmannens värde — inte människans. Frågan är bara om man ska inrikta sig på massförstörelse av individer eller räddning av enstaka individer.

Vi ansåg oss inte kunna acceptera synpunkterna utan protester. Vilka drivkrafter, som finns bakom en människas handlingar är svårt att avgöra. En gnutta mänsklighet finns väl i alla fall med på något hörn hos vetenskapare i alla kategorier — även hos honom som hellre "pysslar" med megatonbomber än enstaka, sjuka och krankliga människor?

Frågan är om människovärdet i dag står högre än vad det gjorde förr. Vår besökare påstod att nutidens människa saknar förmåga att känna djupt och varmt.

Göteborg, Stockholm och Uppsala gått in för ett litet kvällsmål: smörgås och dryck i engångsbägare. Många tycker att det blir för lång tid utan mat då man i regel serverar dagens sista mål klockan 17 — det dröjer ända tills nästa dags frukost och den kommer inte förrän klockan 9. Det är en "fasta" många sjukhuspatienter tycker är bedrövlig.

De här forskningsförsöken vid ett flertal sjukhus är säkerligen ett viktigt led för att grundlägga goda kostvanor. Är vi sjukförsäkrade — i bästa fall med ända upp till 28 kr per dag när vi är sjuka — bör vi på den service vi får också ställa kravet att den är god och ger oss alla möjliga garantier för bättre hälsa. Till hälsan hör också maten — och ett ätande som står i rätt proportion till vårt välbefinnande. Den gamla övergådningskuren, t. ex. för tbc-patienter, är väl numera ett förlegat recept, som hamnat på nedersta hyllan i medicinskåpet. Och med tanke på hjärtsjukdomarnas ökning, och den roll det s. k. blodfettet härvidlag tycks spela, finns det fullgoda skäl för oss att lyssna på vad näringsexperterna säger. En matsedel som är annorlunda — erbjuder ett rikare urval av rätter — kräver måhända något mera i kronor räknat i sjukhusens budget. På längre sikt bör det dock vara en god investering i folkhälsa.

S. H.

Hon är djupfryst och mekaniserad, inställd på materiell vinning. Det djupandliga hos människan stiger inte i takt med lönegrader, sociala, tekniska och medicinska framsteg.

Denna "klagovisa över denna torra kalla vår", skriven av en modern Wivallius, kom oss att tänka på vissa enkla fakta vi mött; i sjukhuskorridorer, i väntrum och sjuksalar. Det gäller enkla människor, som sökt den medicinska vetenskapen, mer eller mindre av tvång. Några exempel kan belysa den saken bättre än dispytter vi nyss var inne på. Det kan räcka med en liten dialog som utspann sig mellan en läkare och en patient för ett tiotal år sedan.

En medelålders man som kämpat på vägbyggen i 30-tals Sverige, yrkeslös och trogen kund i arbetslöshetskön, stod helt plötsligt inför en ny situation. Det var hans första besök hos doktorn. Undra då inte på att han var svettig i handflatorna och bläddrade nervöst i tidningsbunten, som låg på bordet i doktors väntrum. Doktorn i nystärkt vit rock bakom uppslagna journaler vid sitt bord ingav vägbyggaren en stark känsla av egen litenhet; han visste inte riktigt hur han skulle börja:

— Jag är hitskickad av dispensären, kom det kort och nervöst.

— Var så god och sitt, sa doktorn rutinmässigt utan att se upp och avbryta sina journalstudier.

Sedan kom en sjuksyster, lika nystärkt och vit som doktorn, och sa att nu "blir det att ta av sig så att doktorn kan titta på er". Då greps vägbyggaren av panik och stötte fram en ramsa han länge funderat på: — "Om det är mycket dåligt ställt bryr vi oss inte om det här, doktorn. Jag fortsätter som förut — det är väl inte stor mening att kosta på behandling och sånt."

Doktorn avbröt äntligen sitt journal-studerande, tittade sedan något förvånad på vägbyggaren, som redan var på väg ut. Här kan vi avbryta den lilla scenen. Mötet mellan medicinsk vetenskap och den sjuke vägbyggaren säger oss en hel

Schacklösning

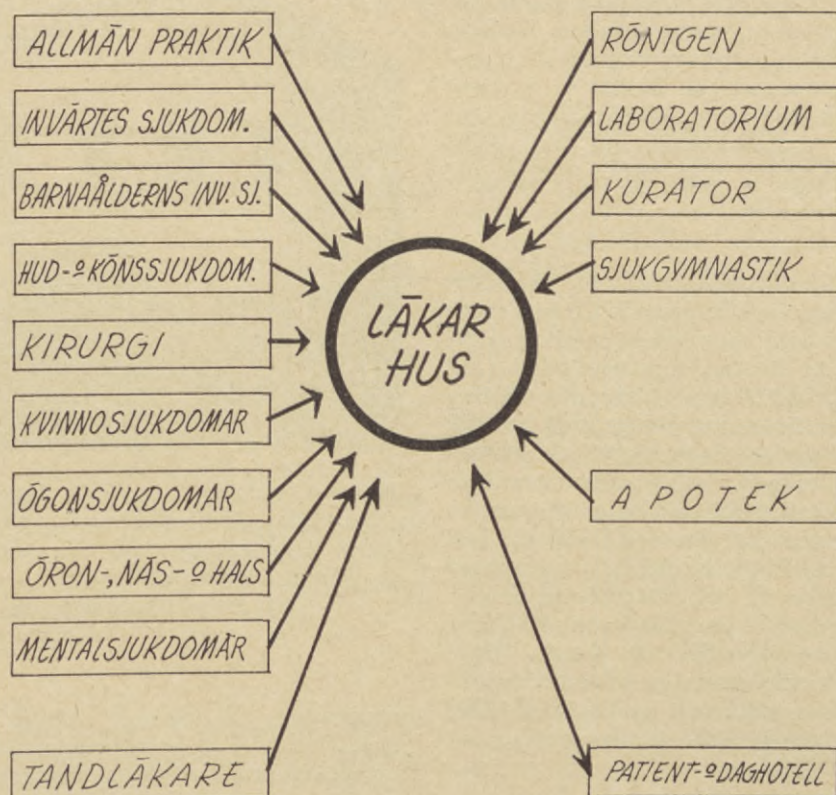
Lösning till schackstudien av Hans J. Beyer: 1. Ka2! h1D, 2. Dg1! D×g1 — patt. Eller 2.—, Dh2, 3. Dd1! Kg5, 4. Dg4† Kf6, 5. Df5† Ke7, 6. Dg5†Kd7, 7. Df5† och remi genom evig schack. På 4.—, Kh6 följer 5. De6† Kg7, 6. Dd7† med remi och samma är förhållandet efter 3.—, D×h3, 4. g×h3 K×h3, 5. Dh5† Lh4, 6. Df3! Kh2, 7. De2† osv.

del. Han var "ditskickad" av dispensären och han hade inte mycket höga tankar om sitt eget människovärde. Han hade också "skickats" omkring flitigt under sitt liv: på vägbyggen och andra ställen. Att få mat på sängen och bli föremål för en uppvakning av medicinsk sakkunskap gav honom nya perspektiv på tillvaron. Tänk att man i alla fall lade ned så mycket arbete på "en sån som han".

Den plötsliga uppmärksamheten från medicinskt håll — då maskineriet kört söndert — upphörde aldrig att förvåna denne man. Han funderade heller inte över vad som var de innersta drivkrafterna till uppmärksamheten på hans kroppsliga misär. Han åt tappert av sjukhusmaten, följde de medicinska föreskrifterna noga i minsta detalj. Han lärde sig till och med en massa latinska ord från sjukjournalen ovanför sängen. Med en viss triumf i stämman undervisade han besökare om de medicinska termerna på sina svagheter. Nog tyckte vi andra, som följt det medicinska "undret", från den dag han dök upp bland oss, att det rörde sig om ett starkt stigande "taxeringsvärde" — mänskligt sett.

En sådan där solskenshistoria ur det medicinska arkivet kan vara värd att ta fram, just när vintern ser ut att släppa greppet kring oss och solstrimmorna mödosamt trevar sig fram över plåttaken i vår stad. Vår kritiske besökare tycker säkert att berättelsen borde få vila i arkivet — den är inte aktuell för dagens människor. Vi gör heller inga anspråk på att ha kartlagt de innersta drivkrafterna till våra medicinska framsteg — men vi försäkrar att "vägbyggaren" inte var någon sol- och vårman!

PLAN FÖR LÄKARHUS

I syfte att öka resurserna inom den öppna vården lägger Sveriges Läkarförbund fram sin plan för läkarhus. Som framgår av ovanstående skiss kommer läkarhusen att bli mångsidigt utrustade. Stigande levnadsstandard och förbättrad medicinsk information bland allmänheten anses med säkerhet öka efterfrågan på öppen sjukvård. Starka skäl talar för utbyggnad av den öppna vården utanför sjukhusen. För patientens del innebär läkarhuset tillgång till allsidig utredning och behandling — se under "debatt" sid. 5!

NATTLIGT BESÖK

— Upp och jobba!
— Och jag som var nattvakt förr...!

■ DE UTVECKLINGSSTÖRDA...

Forts. fr. sid. 7

modellverkstad på svensk botten — en försöksanläggning för skyddad sysselsättning ska ge ett bättre utgångsläge för sysselsättning åt de utvecklingsstörda. Det är ett led i normaliseringssträvandena, vilka i övrigt knyter an till de reguljära anordningar för arbetsvård och rehabilitering, som är under utbyggnad i vårt land. Målet är att i görligaste mån försöka ge mening och innehåll åt de utvecklingsstördas tillvaro.

Till handikappvårdens marginalgrupper hör utan tvivel de utvecklingsstörda barnen och ungdomarna.

Här behövs grundskott i slentrian och gammalt anstaltstänkande. Den friska framåtanda som präglar FUB:s arbete lovar det bästa. Att förbundet i Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) ser ett betydelsefullt instrument för samverkan mellan olika handikapporganisationer är ett gott bevis för att den unga organisationen inte heller sitter fast i enkelspårigt organisatoriskt isoleringstänkande. Sammanfattningsvis vill man uttrycka det så att FUB är ett förbund med många och svåra arbetsuppgifter framför sig. Om problemen är svåra är det dock viktigt att tillägga: FUB ser ut att angripa dem på rätt sätt och från riktiga utgångspunkter.

S. H.

Plock ur statsverkspropositionen

Till bidrag för anordnande av tuberkulossjukvårdsanstalter föreslås (Socialdepartementet) att ett reservationsanslag på 80.000 kr anvisas för budgetåret 1963/64. Det gäller ombyggnadsarbeten vid Österåsens sanatorium, vilka redan till stor del genomförts.

◇

Driftskostnaderna vid anstalter för lungtuberkulos och för kirurgisk tuberkulos bör enligt medicinalstyrelsens förslag beräknas till i runt tal 1.600.000 kr. Vidare bör till täckande av under budgetåret 1961/62 uppkommet underskott på driften av folksanatoriet Österåsen ävensom till förskott för driften av samma sanatorium beräknas 162.732 kr. Det sammanlagda medelsbehovet uppgår sålunda till ca 1.760.000 kr. Under återopande av medicinalstyrelsens uppgifter föreslås att Kungl. Maj:t måtte till driften av tuberkulossjukvårdsanstalter för budgetåret 1963/64 bevilja ett förslagsanslag av 1.760.000 kr.

◇

Socialministern tillstyrker i sitt yttrande att Statens Arbetsklirik i Stockholm får den nuvarande föreståndartjänsten ombildad till tjänst som överläkare. Detta innebär bl. a. en avlöningsförstärkning på 8.000 kr om året. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter om tillsättningen av tjänsten. Sammanlagt anvisas ett anslag av 630.000 kr till Statens arbetsklirik, vilket innebär en ökning med 90.000 kr jämfört med föregående budgetår.

◇

Enligt beslut av 1962 års riksdag utgår statbidrag med hela kostnaden för ortopediska hjälpmedel m. m. fr. o. m. den 1 juli 1962. För bestridande av dessa utgifter anvisas ett förslagsanslag av 12.700.000 kr.

◇

Svenska Vanförevårdens Centralkommitté (SVCK) har begärt bidrag till forskning rörande stödjedag och proteser samt bidrag till teknisk verksamhet för framställning av olika hjälpmedel avsedda att underlätta de handikappades

Statens arbetsklirik i Stockholm ligger intill Karolinska sjukhuset, som avtecknar sig i bakgrunden. Klinikerna tar emot personer med svårbedömbara arbetshinder från hela landet, tjänar som centrum för rehabiliteringsforskning, viss utbildning och praktik för rehabiliteringspersonal bedrivs också, trots begränsade utrymmen och resurser. Den nuvarande tjänsten som föreståndare vid klinikerna föreslås nu ombildas till överläkaretjänst

anpassning till normal livsföring m. m. Till SVCK anvisas ett anslag av 200.000 kr för angivna arbetsuppgifter.

De Vanföras Riksförbund får i anslag till vissa tekniska hjälpmedel för handikappade ett förhöjt anslag från tidigare 300.000 kr till 350.000 kr samt för sin övriga verksamhet 75.000 kr. Sammanlagt föreslås förbundet erhålla 425.000 kr för budgetåret 1963/64.

◇

De Blindas Förening har till sin depåverksamhet för blinda hantverkare, talböcker m. m. föreslagits erhålla ett anslag av 680.000 kr.

◇

Grunderna för statsbidrag till hörapparater för hörselskadade har ändrats fr. o. m. den 1 juli 1962. Den ekonomiska behovsprövningen har slopats, bidrag till hörapparat utgår med belopp motsvarande anskaffningskostnaden, dock högst 400 kr. Om uppenbart behov föreligger av specialapparat för svårare hörselnedsättning kan i vissa fall högre bidrag utgå. Totalt föreslås ett bidrag till hörapparater med 5.000.000 kronor.

◇

Till Hörselfrämjandets Riksförbund föreslås till anordnande av pe-

dagogiska kurser för vuxna hörselskadade, förbundets rehabiliteringscentral och centralbyråns verksamhet m. m., ett sammanlagt anslag av 225.000 kr.

◇

Under inrikesdepartementet har arbetsmarknadsstyrelsen begärt en utökning av antalet tjänster inom arbetsförmedlingens arbetsvårdsbyråer med 105 nya tjänster. Inrikesministern anser sig dock inte kunna tillstyrka mer än 50 nya tjänster för nästa budgetår.

◇

Till anordnande av verkstäder för handikappade beräknas ett reservationsanslag av 7.600.000 kr och för driften av sådana verkstäder 3.100.000 kr. I inrikesministerns yttrande bebådas en särskild proposition komma att föreläggas riksdagen vid senare tidpunkt beträffande verkstäderna m. m.

Läkarord i dag...

God kännedom om arbetsvårdens hjälp-möjligheter och ett rationellt utnyttjande av dem bör rimligen varje patient ha rätt att fordra av sin läkare.

(Doktor Lennart Levi)

Växten vars skrik kunde döda

Det är inte många medicinalväxter, som har haft så stor betydelse för folkfantasi och vidskepelse som alrunan, botanisternas *Mandragora officinalis* — vars engelska namn Mandrake numera till och med används på en trollkunnig seriefigur i hög hatt och slängkappa...

Trolldomsörten framför andra i gamla tider var alrunan, och det var inte minst dess besynnerliga form som satte folkfantasin i rörelse. Roten är ofta förgrenad så att man inte behöver mycket god vilja för att urskilja ben och armar — och karaktäristiskt nog avbildade man den ofta som en liten människa, som på huvudet i stället för hår hade på sig växtens bladrosett och äppelrunda eller päronformiga frukter på stjälkar mellan bladen.

Dessa små frukter kallades för kärleksäpplen — och deras namn går rent av igen i Bibeln. Det står om dem i Höga Visan, och något mera ingående talas det om dem i Första Mosebokens 30 kapitel, som handlar om Laban och hans tvenne döttrars äktenskapliga mellanhanden med Jakob.

En natt lånade Rakel ut Jakob till sin medhustru Lea i utbyte just mot några kärleksäpplen. Hur de skulle användas, får man inte veta. Men hur det var, så någon tid efter denna kuriösa bytesaffär lyckades även den förut ofruktsamma Rakel komma i välsignat tillstånd...

Alrunan hör till potatisväxternas familj, och liksom så många av sina släktingar innehåller den verksamma gifter. Ett av dessa — skopolaminet — är visserligen närmast ett bedövningsmedel. Men lyckligtvis — för både Rakel och andra — dominerar atropinet, som var en flitigt använd ingrediens i s. k. kärleksdrycker. Till det ändamålet utnyttjade man alrunans frukter litet varstans i forntidens kulturländer. I *Matts Bergmarks* bok "Lust och lidande" finns t. ex. en gammal egyptisk

bild som visar, hur den underköna drottning Nefertite överlämnar några kärleksäpplen åt sin måhända behövande gemål och broder Amenhotep IV — alias Echnaton. Och det finns fler exempel från Egypten.

På en relief som är utställd på Ny Carlsberg Glyptotek i Köpenhamn ser man flera olika slags örter runt en fyrkantig damm med fiskar och lotusblommor. Inte mindre än fyra örtasängar är avbildade med typiska alrunor. Av allt att döma odlade prästerna i Egypten sådana växter i sina örtagårdar: reliefen härstammar från översteprästernas begravningsplats i Memfis.

Men redan då användes alrunan till andra ändamål än som erotiskt stimulansmedel. I en egyptisk saga om människoslåktets undergång heter det enligt en tolkning, att gudin-

Av BENGT SJÖGREN

nan Ra skickade efter ett förråd alrunor från Elephantine. Hon lät pressa dem och blanda saften i öl — och sedan drack hon av den rusande blandningen och blev så omtöcknad, att hon inte längre kändes vid människorna.

Just i sin egenskap av effektivt narkotikum lär växten också ha kommit till användning i krig. En version går ut på att en kartagisk fältherre som hette Maharbal en gång skulle genomföra en straffexpedition mot en motspänstig och svårkuvad folkstam i Nordafrika. Stammens medlemmar var kända för att vara rätt så törstiga till sin läggning, och som den listige strateg Maharbal var, utnyttjade han deras lilla svaghet. Han gjorde en skenreträtt — och lämnade kvar ett stort lager vin, som han låtit spetsa med alrunextrakt.

Det tyckte hans motståndare var ett förträffligt krigsbyte. De ställde

genast till ett hejdunderande segerkalas. Utan att ana det minsta oråd söp de upp allt vinet — och bedövade som de blev av alrunans gifter, kunde Maharbal lätt övermanna och definitivt besegra dem.

Ett mera hedersamt sätt att använda alrunan var som narkosmedel under kirurgiska operationer. Läkarna i Alexandria under denna stads storhetstid kände väl till metoden att bedöva sina patienter med vin som innehöll alrunextrakt. Den framstående grekiske läkaren Dioskurides som levde på kejsar Neros tid — under det första århundradet efter Kristi födelse — rekommenderade rent av att alrunextraktet skulle ges tillsammans med opium som en garanti för verkligt effektiv narkos. En romersk läkare som hette Celsus rekommenderade för sin del i en av sina åtta böcker "Om läkekonsten", att alrunans frukter skulle begagnas som sömnmedel.

Ännu så sent som på 1200-talet berättade den tyske dominikanerprelaten och naturforskaren Albertus Magnus om alrunans användning som narkosmedel — och liksom sina företrädare skriver han att extraktet skulle intagas i vin. Då somnade patienten så djupt, att han inte kände någonting.

Narkos är alltså inte någon så ny uppfinning som man kanske skulle föreställa sig — och användningen av alrunan är visst inte en så ren produkt av vidskepelse, som det egendomligt nog ibland uppges i moderna böcker om medicinens historia. Det är ett välkänt faktum, att denna växt innehåller gifter som atropin, hyoscyamin och skopolamin.

I forntiden liksom långt in i nyare tiden var emellertid steget inte långt mellan medicin och svart magi — och det tycks vara i sin egenskap

Forts. å sid. 22

VISIONÄR I SVARTVITT

Börje Veslen presenteras
av Nils-Eric Björsson

"Helgon och fantaster, nakna kvinnogestalter, fartyg, ensamma hus, en medelhavsomsusad kvarn, en kustremsa framtrölad med några subtilt enkla tuschstreck. Människor på livet skuggsida — —. Och så denna fantastiska svärta, som pressar det vita till vitaste vitt. Den tekniska skickligheten, som aldrig ett ögonblick tillåts bli självändamål. Personliga urladdningar, i vilka form och innehåll är oskiljaktigt förenade. Monumentalitet och täthet — även i den minsta bild."

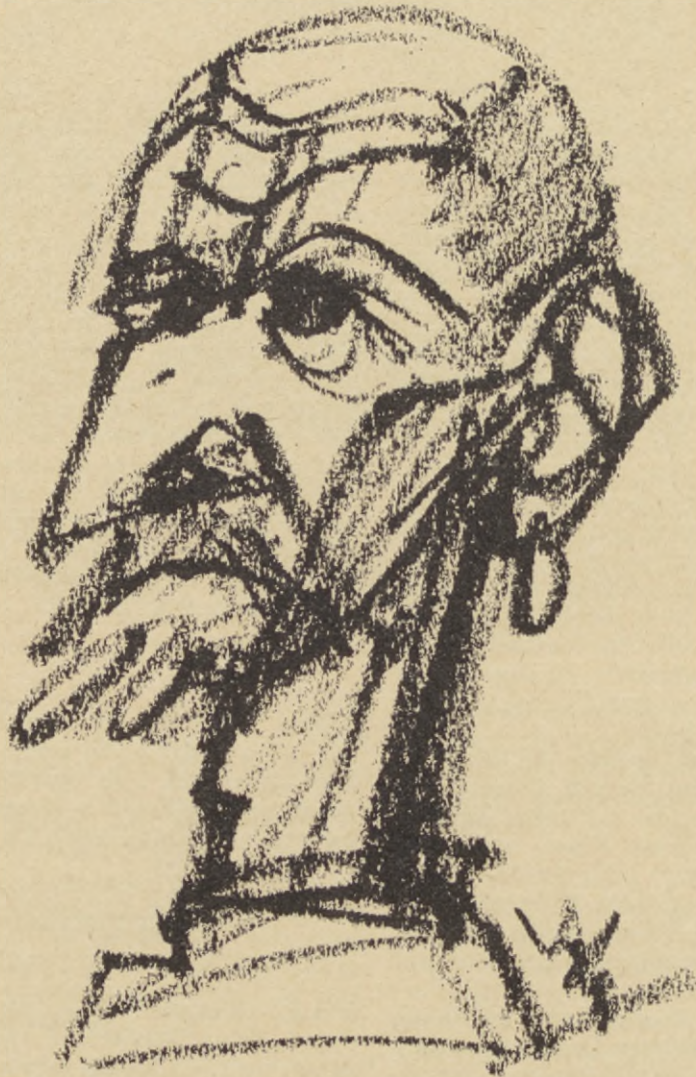
Så tecknas Börje Veslens konstnärskap i Gunnar Hellmans lilla utsökta monografi, som nyligen utgivits av FIB:s Konstklubb. Boken är Konstklubbens årsbok för 1963.

Vår främste litografiske konstnär i svartvitt, kallar författaren Börje Veslen. Det är många beundrare av den svartvita grafiken som är villiga att instämma i dessa ord.

Det är framför allt människan och de villkor som livet ställt henne under, som intresserar Veslen och inspirerar honom i hans konst. Han känner starkt för alla dem som knuffats ut mot tillvarons periferi: de ensamma, de plågade, de olyckliga. "Hans kännande är medkännande", som Gunnar Hellman säger. Men det är aldrig fråga om något sentimentalt medlidande; han blir mera upprörd än rörd, han har ett socialt patos.

Veslen är en ensamvarg i vår grafik; han har till och med kallats den ensamaste i svensk nutidskonst. Han avskyr att gå i flock, han misstror alla sammanslutningar. Livet har varit hans läromästare. "Hans konstnärliga uttrycksspråk är självvuxet, ursprungligt — absolut personligt", säger Gunnar Hellman i sin bok.

Börje Veslen är född 1903 och blir följaktligen 60 i år. Han gav sig tidigt ut i världen. Under senare hälften av 20-talet hade han sin fasta punkt i Paris, där han ställde ut

torvnålsgravyer och etsningar. När han intervistades i Paris gick han på sjön, bl.a. Medelhavet. Precis som den fine träsnittaren Torsten Billman jobbade han som kollämpare. Börje Veslen kom nu inte bara att bli bildskapare, med åren utvecklades hos honom också en förmåga att handskas med "ordet", varav ett stort antal noveller vittnar. Kollämpartiden gav upphov till en rik novellistik.

1940 ägde Börje Veslens första separatutställning rum i Stockholm. Den fick kritikens ögon att genast fästas på konstnären, på ett fascinerande konstnärskap. Det kom att bli fler uppmärksammade separatutställningar. Inte bara här hemma i Sverige. För två år sedan hade Veslen två mycket uppmärksammade utställningar i Paris. Till och med den franska radion noterade framgången. "Han är en sträng och allvarlig romantiker utan hopplöshetens sötna med ett klarsynt, visio-

närt och stundom bistert vittnesbörd", hette det bland annat.

Efter den första separatutställningen övergav Veslen tornålsgravyrerna och etsningarna för den litografiska tekniken. Han började arbeta med andra linjer. Detaljskärpan blev mindre, linjerna kraftigare, de svälldes ut till fläckar eller plumpar. "Med nästan kusligt enkla antydningar lyckas han trollo fram en detaljlös helhet, som på ett egenomligt sätt ändå verkar vara fylld av enskildheter", som Hellman så riktigt karakteriserar Veslens nya arbetssätt.

De porträtt som Veslen åstadkommer är symboliska, de föreställer sällan någon särskild person. Ett undantag är det bekanta porträttet av Nils Ferlin, en mästertlig studie av skalden som var Veslens vän. Någon har sagt att Veslen "har lyckats ge konturer åt den dolda verkligheten, att han funnit personliga uttryck för de mörka och hemliga

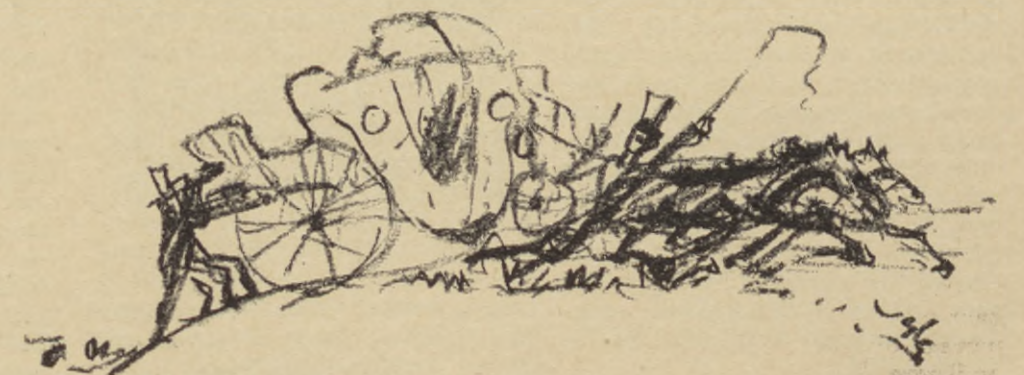
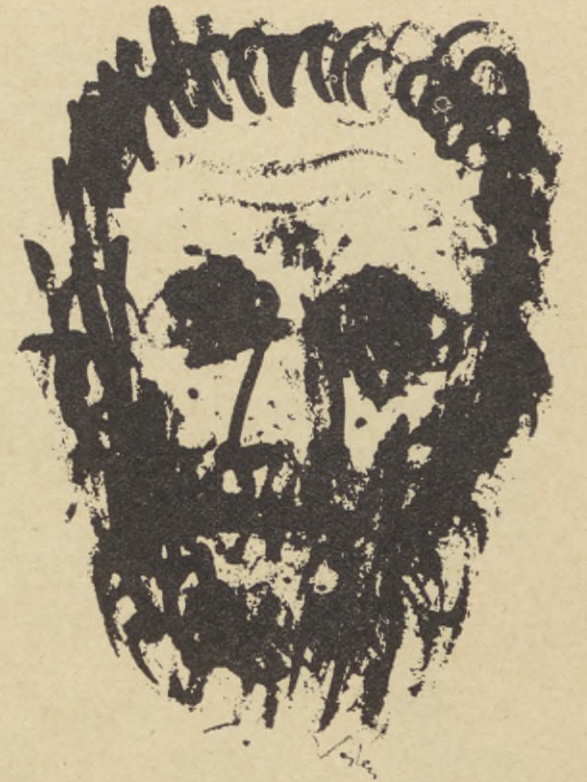
skikten i människan". Många av Veslens blad är utförda av en suggestiv visionär, är motiv ur en egenartad mysticism. Ett utmärkt exempel på Veslens visionära förmåga är litografien "Bibliskt huvud", en bild av Judas. Hur tät står inte ensamheten kring denna studie.

Men Börje Veslen är också suverän att fånga en rörelse. Därom vittnar hans kritteckning "Diligensen". Han skildrar hur två hästar stretar uppför en backe, kusken har gått av och driver på dem och bakom vagnen går två män och skjuter på av alla krafter. Som Hellman påpekar är svärtan koncentrerad till de pådrivande krafterna, hästarna och männen. Kuskens piska som pekar uppåt hjälper till att förstärka rörelsen.

Under de senare åren har spänningen lättat hos Veslen; det skedde när han vid mitten av 50-talet upptäckte Grekland, framför allt den kykladiska övärlden dit han sedan varje år har återvänt. Men om han nu alltmer har dragits åt en landskapsskildring av monumental enkelhet så har därför inte hans intensitet avtagit eller hans fantastiska svärta mattats.

Det är ett sällsynt helgjutet konstnärskap som Veslen utövat, fast och rak löper hans konstnärsvana ända från begynnelsen. Och mycket är kvar att vänta. De bästa konstverken är ogjorda, som Veslen säger.

Gunnar Hellmans monografi över Veslen utgår gratis till Konstklubbens medlemmar; medlemsavgiften är 5:—. Bokhandelspris 11:50.

Så där mitt i veckan, mitt på dan, kunde därför byn verka evakuerad, inte en kotte såg man någonstans. Vägen låg öde som en slingrande fläckig slalombana mellan grindstolparna, snusbruna fläckar på vit snöbotten, hästspilling, som försvann i nysnö men dök upp igen vid tö och väderombyte. Kom någon på vägen en sån dag var det inte byns eget folk utan utsockningar, minoriteter från annan ort som bröt sej in i stillheten. Ibland var det enstaka folk, en stråling som hukade sej framåt i motvinden, gående eller med stålspark, men ibland ett helt "lass", häst och släde. Var det "lass" kunde det i bästa fall röra sej om överhetspersoner, skogschefen eller hans underchefer inbäddade i varma pälsar, på väg till timmerdrivningarna för kontroll och inspektion.

försökte med yttre åthävor göra intryck av stadskultur. Men man såg nog skillnaden mellan hans "lass" och överheten från skogkontoren nere vid kusten. En knackning på dörren, in kom "skojarn", tog av mössan, bockade respektfullt och frågade om man inte hade några kopparkärl, som behövde ses om, förtennas och lagas. Ofta ville man göra pinan kort. Gav man skojarn en chans till jobb visste man att "herrsskapet" blev kvar i byn, minst en vecka, kanske en månad. Sånt måste undvikas. I det fallet var byborna rörande eniga vid behandlingen av "skojare". — Nej, ingenting behövde lagas, allt var prima, perfekt och renoverat. Skojarfar kunde visa ett rörande tålmod. Han förstod så väl. Det fanns folk, som fuskade i hans yrke — inte underligt

BESÖK AV MINORITETER

Text: KI-LO-WATT Teckningar: SVEN BJÖRNSON

På vardagarna kunde byn se så gott som folktom ut. Manfolken var i skogen på drivning, kvinnfolken ensamma inomhus, ungflocken i skolan och de allra minsta låg förstås och sparkade i vaggan. Inte var ungarna heller då så mycket ute, åtminstone inte de små — seden att ha småbarn med sej ute kom först senare, med barnvagnar och moderna grejer. Knappheten på skor och kläder inverkade också. Många saknade helt enkelt kläder för vistelse ute på vintern. Först när skolan började måste barnen ha riktiga utekläder. Mycken veklagan hördes i stugorna över skoslit och halvsulning. Många äldre fordrade att rustiga vildbasar skulle trippa omkring som mamseller — bara för att skosulorna skulle hålla längre. När ungarna gjort sina nödvändiga uteärenden tog man helt enkelt av dem skorna, gömde dem för resten av dagen för att spara sulorna. Det blev att springa omkring i strumplästen. Strumpstoppning var i alla fall billigare än att halvsula skor. Förkylningssjukdomar, hosta och snuva, ansågs ofta självförvållade. Man hade varit ute i kylan för mycket. Skorna togs i pant för den "självförvållade" sjukdomen, ungarna fick husarrest för en längre tid.

Ofta var "lassen" av lägre kast, en tattarfamilj från kusten, skojare som man sa, med häst och släde och en massa ungar, som satt och glodde bakom "herrsskapet" på kuskbocken. Skojarfar snärtade med piskan och

då att folk inte var i behov av hans tjänster. Snabbt ryckte han åt sej en panna från spisen, visade med demonstrativa armrörelser och ett föraktfullt minspel hur vissa "hattmakare" fuskade med kopparkärlen, "värmde" bara upp dem, "smetade" omkring lite i botten på pannorna med glasyren, lade på en tunn, tunn hinna av förtenning som höll högst en vecka. Skälvande av förakt satte han tillbaka pannan på spisen, tittade sedan på väggklockan och undrade om inte den behövde dammtorkas invärtes.

Alla i familjen deltog i omsorgerna om sjuklingen — och hade alltså rätt att få del av stugvärmen

Var det behårt ifråga om jobb höll han masken i alla fall tills byn var helt genomgången. En by kunde vara en bra mjölkkoossa, flera veckor, om man skötte sej väl i starten. Nu gällde det att först få hyra en gammal bagarstuga eller annat ruckel, få en bostad för natten och dagarna framöver. Sedan spelade han upp hela registret. I släden fanns bytesvaror, textilier, rakkni-var och mycket annat som kunde bytas mot smörklickar, mjölk, potatis och kött för "herrskapets behov". I skojarns rymliga fickor fanns också glasögon, klockor, halsband —

ja till och med en febertermometer kunde han fiska upp om det fanns sjukt folk i huset.

Fick "herrsskapet" bara nattkvarter var nästan allt det andra av underordnad betydelse. På den punkten var motståndet dock ofta järnhårt. Den som gav skojar nattkvarter ansågs sedan ansvarig för alla hans handlingar och framfarer i byn så länge "herrsskapet" stannade kvar. Vem ville ta såna risker? Den tomma bagarstugan eller sommarstugan, som ingen använde på vintern, släpptes inte till i första taget. — Nej, man hade så förtvivlat mycket grejer där — på golvet och överallt. Slätterredskap, liar och verktyg, måste ju ha sin plats. Dessutom var stugan full med råttor, råtthål och golvdrag — och låset hade rostet igen, gått i baklås så man kom inte in. Ingen människa stod heller till svars med att hyra ut ett sånt hus — till folk från kusten som var "bortskämda" på bra bostäder.

Bostadsfrågans lösning krävde därför verklig fantasi och handlingskraft från den som skulle göra en tillfällig inbrytning i bykollektivet. Hade någon nyligen missbrukat förmånen att få tak över huvudet kunde det vara alldeles täppt. Normalt släppte man gärna inte främlingar

in på livet — hade de dessutom fiffilat med förtroendet var byn som en ointaglig fästning med kanonerna riktade mot landsvägen.

Ett skojarherrsskap, som i sena kvällen var mer än vanligt i knipa, tvingades att hitta på nya utvägar. Det behövdes psykologisk dynamit för att göra slag i saken. Skojarfar satt på kuskbocken och halvgrät, mörkret föll på, hustrun och barnen satt tysta och modstulna. Ljusen från byns fönster såg ut som gula, ilskna vilddjursögon, riktade mot den ensamma gruppen på vägen. Hustrun böjde sej fram och viskade något i örat på mannen; minsten hon hade i knäet hade börjat gråta, klagade över magknip och hunger. Nu skulle hon göra ett försök — med barnet som förkläde. De stannade. Skojar-far, som inte ville missa sista chansen till fotfäste i byn gav ungen ett extra nyp med fingrarna i magskinet så att han började stortjuta. Hustrun störtade in på gården, där de stannat, med den högljutt grätande ungen i famnen. Barnagråt kan öppna eljest stängda dörrar; hennes

bön att få värma och linda upp det sjuka barnet måste ju beviljas — och tripp-trapp-trull var snart hela ungflocken plus skojar-far själv uppradade i hennes kölvatten. Alla familjemedlemmarna var förstas ängsliga för sjuklingen och hade alltså legitim anledning att få del av stuguvärmen.

Ett hårdnackat motstånd upplöstes slutligen med löfte att få hyra bagarstugan — för barnets skull — över natten. Uppgårelsen avsåg dock att gästerna skulle ge sig av redan nästa dag. Men skojarfar visste att utnyttja sin första seger. Ett par glasögon åt husmor, som behöver all sin synskärpa för sömnad och strumpstoppling i fotogenlampans ljus, kan göra underverk också på det rent psykologiska planet. Hyreskontraktet förlängdes hela två veckor.

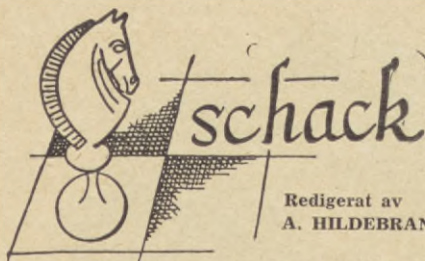
Den tiden utnyttjades väl. Vi fick våra kopparrannor väl omsedda, nya glasögon över näsroten, vassa blänkande rakknivar skrapade ha-

Forts. å sid. 18

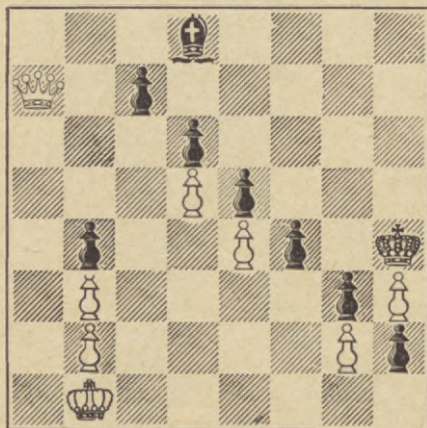
Björnson

Apan dansade till positivets toner i skenet från elden i bagarstugans öppna spis

Redigerat av
A. HILDEBRAND

STUDIE
av Hans J. Beyer, Hamburg
Original för Status

Remi.

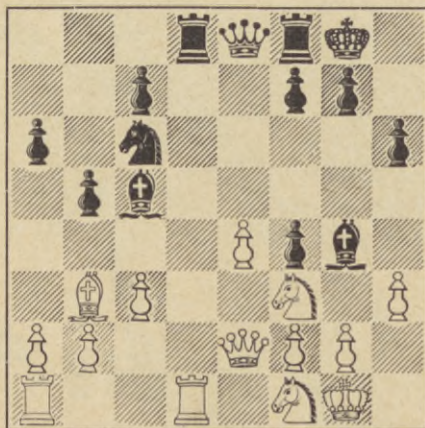
Lösningen till den tyske studieförfattarens alster är inte alltför komplicerad, men just därför väl ägnad även för mindre rutinerade lösare. Vit börjar alltså och lyckas hålla spelet oavgjort. Hur går nu det till? Lösning återfinnes på sid. 10.

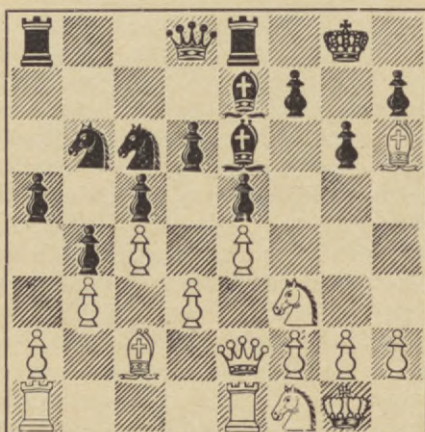
SÅ SPELAR VÄRLDSMÄSTARINNAN
Schackvärlden har för några månader sedan fått en ny världsmästarinna i 21-åriga georgiskan Nona Gaprindasjvili. Den unga studentskan påminner i mångt och mycket om den nästan legendariska

världsmästarinna Vera Menchik, som förresten även hon erövrade VM-kronan 21 år gammal och höll den under åren 1927—1944 då hon mötte en tragisk död under den tyska blixten mot London. Men Nona Gaprindasjvili spelar redan nu lika starkt som Vera Menchik under sina glansdagar under 30-talet och genom sin allsidiga begåvning lovar hon att bli ännu bättre.

Vi skall här nedan återge några glimtar från hennes segerrika VM-match mot förra världsmästarinna Elisaveta Bykova, som Nona vann i rena utklassningsstil med siffrorna 9—2 (7 vinster och 4 remier)!

Diagrammet ovan visar ställningen efter vits 18:e drag i 7:e VM-partiet. (Nona spelar här svart.) Det följde: 18.—, L×f3, 19. D×f3 Se5, 20. De2? (bättre var 20. D×f4 Sd3, 21. T×d3 T×d3, 22. D×c7 med två bönder för kvalitén), 20.—, f3! 21. g×f3 Sg6, 22. Sg3 De5, 23. Kh1 Df4, 24. T×d8 T×d8, 25. Td1 (Bykova söker försvaga svarts angrepp genom pjäsbyten), 25.—, T×d1†, 26. L×d1 Dh4, 27. Df1 Sf4, 28. Kh2 g6, 29. Lc2 (efter löpardraget 29. Lb3 erövrar svart med 29.—, Dd8! d-linjen), 29.—, L×f2! 30. D×f2 S×h3, 31. De1 Sg5†, 32. Kg2 Dh3†, 33. Kf2 Dh2†, 34. Ke3 D×c2, 35. f4 Se6, 36. f5 Se5, 37. Dd2 D×d2†, 38. K×d2 Kg7, 39. b3 Kf6, 40. f×g6 f×g6 och merbonden avgjorde efter några drag.

På diagram 2 återges ställningen efter vits 19:e drag i matchens sista parti — det elfte. Svartspelade Gaprindasjvili genomför en totalblockad av den vita ställningen på följande sätt: 19.—, Lg4! (erövrar nyckelpunkten d4), 20. Ld1 (på 20. Le3 följer f5!), Sd4, 21. De3 L×f3, 22. g×f3, (22. L×f3 gick naturligtvis inte för

22.—, Sc2) 22.—, a4! 23. Sg3 a×b3, 24. L×b3 Lg5! (en vacker byteskombination som helt läser vits kungsflygel), 25. L×g5 D×g5, 26. Kg2 (eller 26. D×g5 S×f3†) Dh4, 27. Tg1 Sd7, 28. Kh1 Kh8, 29. Se2 S×e2! 30. D×e2 h5, 31. De3 Kh7, 32. Tg3 Sf8! 33. Dg5 D×g5, 34. T×g5 Se6, 35. T5g1 Ta3, 36. Tgd1 Sd4 (blockaden är fullbordad och vit råkar i dragtvång som leder till bondeförlust.) 37. Kg2 Kh6! (svart ger inte ens vit den lilla motchans som skulle uppkomma efter 37.—, S×b3, 38. a×b3 T×b3, 39. Ta6 osv.), 38. Tab1 Kg5, 39. Td2 Kf4, 40. Ld1 Te8, 41. Lb3 (eller 41. T1b2 Tc3! följt av torndubble-ring på tredje raden), 41.—, S×f3, 42. Te2 g5, 43. h3 Tg8, 44. Te3 g4, 45. Tc1 och vit gav samtidigt upp.

■ **BESÖK AV...**
Forts. fr. sid. 17

korna på skäggiga torpargubbar. Förnyelsen sträckte sig även till de kulturella behoven. I skojarherrs-kapets breda register ingick också en apa, som dansade till positivets toner i skenet från elden i bagarstugans öppna spis. Skojarn fick något drömskt i de bruna, annars blixtrande ögonen då han drog på positivet. Apan hade sina ögon ständigt riktade mot honom under balettrörelserna över stugans smutsiga tilljor — eller kanske var det på den lilla läderpiskan, instucken i en på positivlådan fäst hylsa. Den piskan hade nog använts flitigt vid tidigare tillfällen, då programmet övades in. Apcirkusen pågick med flera föreställningar per kväll; 50 öre för vuxna, 25 öre för små. Det var trångt i bagarstugan, men fantastiskt att se denna apa dansa i stockeldens ljus, tonerna flödade ur positivet och ute knäppte kölden i knutarna. Vi yngsta tänkte på den glödande solen, palmernas sus och negrerna borta i fjärran Afrika, apans hemland, det land, där apan rövats bort för att bli skojarbaletdansös. Apan hade vår gränslösa sympati och vi såg med avsky på den lilla läderpiskan, fast den inte användes. Naturligtvis ansåg vi oss för mycket mera än skojarungarna, som satt hopkrupna i en vrå, tätt tillsammans för att ge utrymme åt publiken i stugan. I ett avseende var vi ändå avundsjuka på skojarungarna — de fick se apdans varje kväll utan att betala 25-öringar.

Status varje månad
ger aktuell information om vad som händer inom socialmedicin och socialpolitik.

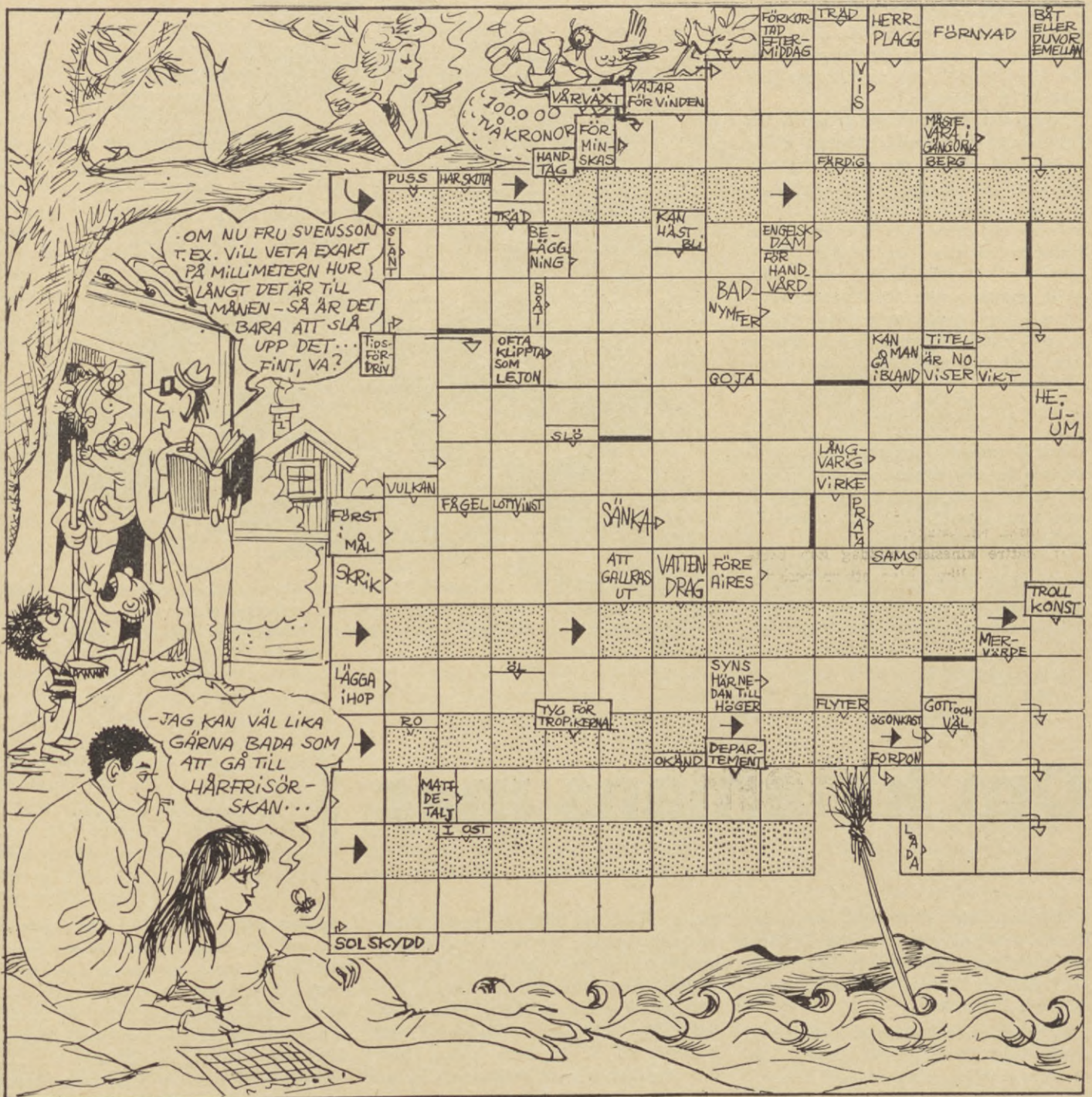
Pristagare

till bildkruss nr 1

Pristagare: 1:a pris kr 25:—, Anna-Greta Larsson, Björkhultsväg 6 A, nb, Eskilstuna; 2:a pris kr 10:—, Fru S. Tollin-Andersson, Augustenborgsgatan 10 C, Malmö; 3:e pris kr 5:—, Kurt Carlsson, Beväringsgatan 11, 9 vän., Göteborg N.

Lösning

TV - REA - TIA - NK - STAKA - SULORS - STRATEGI - REP - LAMPA - NEON - O - ARRAS - SF - HER - FÅ - TROTTOAR - SR - TAK - DU - BOR - JU - SA - KÄRT - OPP - SO - V - HÄR - ALVA - SPRITFRI - ÖS - STÄTTA - RO - ÖNSKA - BALKONGER - MORSK - NÄ - OR - ORIENTAL - CIRK L - MIAMI - SPI - SJÖHÄST - A - BAD - FORTÄK - AL - AR

Bildkryss nr 3

Vårt marskryss rymmer som ni ser lite av varje från olika områden i vårt liv och leverne. Sätt igång — lycka till!

Namn

Adress

Postadress

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 april. För att få delta i tävlingen skall tävlingsbrevet vara märkta "Bildkryss nr 3". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status' majnummer 1963.

Det kinesiska köket har under seklernas lopp frambringat så många olika slags maträtter och drycker att det påstås, att den som i tjugo år ätit kinesisk mat ändå bara är en nybörjare.

Medan det franska köket framvisar en förbluffande virtuositet, när det gäller traditionellt anrättad och vackert upplagd mat samt med de precis rätta dryckerna till, har de kinesiska matkonstnärerna specialiserat sig mera på födans konsistens. Soppingredienserna förekommer ofta i pulverform — ty finfördelad mat är lätt-smält, resonerar man. Vissa köttstuvningar, raguer och puddingar är också tillagade av ytterst finfördelade ingredienser, som t.ex. olika slags kött- och svampmjöl.

Med få undantag serveras all mat kokhet och är ofta mycket starkt kryddad. Det senare mest av den anledningen att man anser vissa kryddor äga värdefulla medicinska egenskaper.

En bättre kinesisk middag kan bestå av så många olika rätter, att en beskrivning på var och en av dem skulle kunna fylla en hel bok. Naturligtvis är det nu-

En kinamans måltid är en mångsidig historia, som börjar med sötsaker och slutar med soppor. Kineserna är inte mjölkdrickare i samma utsträckning som vi, men sätter i sig "hajfenor" och "svalbon" i stil med vad vi konsumerar fläsk och potatis

Om kinamans mat

Av STURE WAHLSTRÖM

mera inte riktigt så som det var under kejsar- och mandarintiden, men när höga utländska gäster anländer till Mittens rike, bullas det förvisso fortfarande upp å det allra rikligaste.

Självklart är att ingen aldrig så mäktig representant för en politisk ideologi kan ge sig in på några alltför radikala ingrepp, när det gäller mattraditioner. Vad han kan syssla med är en *omfördelning* av gudsgåvorna. Kan han samtidigt förena de senaste näringsfysiologiska rönen med kulinarisk-gastronomiska trossatser — ja, då är han otvivelaktigt att räkna till de vises skara.

Hur var det förresten Mao sade för några år sedan: "Låt tusen blommor blomma..."

Att kineserna aldrig varit särskilt förtjusta i mjölk, det vet vi. Vi tror oss dessutom veta att de sätter i sig svalbon och hajfenor i nästan lika stor utsträckning

som vi själva äter fläsk och potatis. Svalboet och hajfenan har rent av uppfattats som gastronomiska symboler för Kina.

Detta är dock att ta till i överkant. För det första kommer de flesta ätliga svalbona från Indonesien, Filipinerna och Malacka, och för det andra tycker kineserna mycket mer om krabbor och ris än om symbolrätterna i fråga.

Vidare är de stormförtjusta i praktiskt taget allt som smakar sött. Middagen börjar alltid med söta saker och slutar med soppan, dvs. tvärtom mot i Västerlandet, där det alltid hetat att "soppan är måltidens port".

Vad hajfensoppan beträffar, så har den tiderna igenom endast senterats av vissa grupper bland de mera kvalificerade kinesiska gourmeterna. Förr kom förresten den äkta varan från Japan och hajarna fångades då i Mikronesien. Det är först under senare tid som farvattnen kring Hainan och Formosa fått leverera huvuddelen av hajfenorna.

Liksom japanerna äter kineserna gärna fisk, och som fiskarnas fisk räknas karp. Den lär kunna tillagas på minst tiotusen olika sätt och kombineras med nästan hur många andra maträtter som helst. Ätminstone påstod man det bland gamla tiders vise i Kanton och Peking.

Inte heller ormar och ödlor försmåddes av de gamle. Det fanns sex olika ormarter, alla giftiga, som ansågs både delikata och hälsosamma. I ormarnas lever fanns t.ex. en grön vätska, som blandades i vissa slags viner och dracks till bl. a. stuvade aphjärnor!

Nu äter kineserna endast undantagsvis reptiler, men olika slags larver, "ruttna" ägg, sursött fläskkött och bambuskott senteras fortfarande. För att inte tala om tjurtestiklar, vilka anses vara dels muskelstärkande och dels främjande för den sexuella potensen.

Samma åsikt hyste man förresten i gamla tider bland svensk allmoge, och i all världens böcker om afrodisiaka hävdas samma mening.

Naturligtvis är och förblir dock riset kinamans födoämne nummer ett. Under mer än tre årtusenden ansågs riset som en himmelens skänk och spelade den viktigaste rollen vid de religiösa ceremonier, som ägde rum varje år och varvid landets fem förnämsta åkerväxter utsåddes på ett stycke helig mark. Riset skulle alltid sås av kejsaren själv.

Genomsnittskinesen kan sägas vara beroende av i första hand riset. Därefter kommer fisken, teet, köttet och grönsakerna. Vidare är han som sagt förtjust i sötsaker, och helt utan starka kryddor har han svårt att tänka sig en tillvaro värd att genomkämpa.

Om man besitter nämnda nödvändigheter eller åtminstone hälften av dem, varför skulle man då, resonerar kinesen, behöva sitta och längta till fjärran länder? Varför skulle man bestiga Mount Everest eller göra polarexpeditioner, när man kan äta sig mätt hemma, promenera i den omgivande naturen och lyssna på vacker sång och musik?

*

Beteckningen "Mittens rike" betyder inte bara att kineserna uppfattar sitt land som världens och civilisationens centrum, den syftar även på den balans och harmoni, som de gamle ansåg utgöra frö och kärna i allt som är eftersträvansvärt.

Kommunistpamparna vet naturligtvis allt det där. De vet att teknik och sport — ännu så länge — är mera lek än allvar för en äkta kines, och därför är de säkert långt angelägnare än sina ryska läromästare att finna den i verklig mening gyllene medelvägen.

*

"Tusen blommor..." — så talade Mao. Han kunde också ha talat om tusen frukter. Kinesen älskar frukt. Mest älskar han kanske gröna och blå druvor, dadlar, kastanjer, persimoner eller kakiplommon

Fisk är både japaner och kineser förtjusta i och de käkar också med förkärlek ormar och ödlor. Modernare kineser har emellertid lämnat ormdieten och övergått till larver och andra liknande läckerheter. Att kineserna äter ris behöver vi väl inte särskilt orda om

samt paradisäpplen. Men stuvad eller syltad ingefära är också gott. Och vilken kines vägrar att äta hallon- och krusbärs-sylt, vattenmelon, sötpotatis och jordnötter!

*

Under senare år har vi även här i Sverige — ja, i självaste Käpp-Kina, dvs. i Norrland — börjat äta kinesiskt. Kinesiska konserver — t.ex. böngroddar, svamp, ingefära m.m. — blir allt vanligare i affärerna och allt fler restauranger

börjar servera kinesisk mat. Om salig Lubbe Nordström levat i dag, skulle han kanske just genom de nya matvanorna ha stärkts ytterligare i sina bekanta totalistiska funderingar. Han skulle kanske ha börjat ana den definitiva gryningen, den fulländade världsstaten — ja, vem vet!

Fast frågan är väl förstås, vad han skulle ha sagt, om gamla Knaust i Sundsvall beslutat sig för att utbyta den stekta strömmingen mot kinesiska sockerrörlarver och de berömda renbenen mot stekt, ingefärskryddad karp!

Teckningar av GUNNAR PERSSON

av trolldomsört som alrunan gjort djupaste intryck i litteraturen. I det sammanhanget använde man sig av den egendomligt formade roten, om vilken det cirkulerade de mest fantastiska historier.

Aristoteles lärjunge Theofrastos berättar om insamlingen av alrunor, att en rätt egendomlig ceremoni ansågs nödvändig, innan man grävde upp dem. Medan en man med svärd i handen och ansiktet vänt mot den nedgående solen gick tre varv runt alrunorna tala många och stora ord om barmhärtighet och barmhärtighetsverk.

Senare författare uppger att alrunans människoliknande rötter gav ifrån sig så ohyggliga skrik, när man försökte gräva upp dem, att man omedelbart dog av skräck om man fick höra oljudet. En människa kunde därför inte själv gräva upp en alruna. På sin höjd kunde man försiktigt gräva omkring den — tills den bara satt fast med rotspetsarna i jorden.

Den slutgiltiga uppdragningen av roten måste man överlämna åt en hund, och det måste vara en svart hund. Det arma djuret dog naturligtvis av skriket. Men människan, som då kunde hålla sig på avstånd, kunde klara sig med enkla medel. Antingen stoppade man örnen fulla med vax, så att man inte hörde det farliga lätet. Eller också tutade man för fulla lungor i ett horn, så att man överröstade alrunan.

◇

Det finns åtskilliga versioner — och under århundradenas lopp tillkom nya ingredienser. Alrunan växte på galgbackar — hette det på medeltiden — och den härstammade från säden av oskyldiga unga män som fått dingla i galgen. Det var därför som roten såg ut som en *homonculus* — en liten människa.

Sådana historier var reklam som hette duga under de mörka århundradena i Europa. Allsköns löst folk drog omkring från land till land och handlade med alrunor och andra magiska medel. Priset var ganska fantastiskt för den tidens förhållanden. I Tyskland lär man på medeltiden ha betalt 50—60 taler för en alruna — och naturligtvis var det långt ifrån alltid äkta varor som sa-

lufördes. Som alltid, där det finns pengar att tjäna, dök det upp förfalskare.

◇

Det var lätt att tillverka alldeles naturtrogna alrunor av hundrovor. Och det kan ju knappt ha märkts någon skillnad för dem, som inte skulle använda de magiska rötterna för andra än rent vidskepliga ändamål.

Till stor del fick alrunan tjänstgöra som ett slags amulett, som ansågs ge sin ägare framgång i både älskog och andra affärer. Då och då skulle man tvätta den i vin. Helst skulle man förresten inte tala om för någon att man ägde en sådan trolldomspersedel. Och varje nymåne skulle man klä den i en ny, ren linneskjorta precis som en liten docka. Skötte man alrunan efter alla trollkonstens regler, kunde den göra en enorma tjänster. Den gav tur i både spel och kärlek. Den var ett osvikligt medel mot häxeri. Den gav ungdomskraft och rikedomar, vishet och framgång. Det var nästan ingen måtta på vad den lilla trollroten kunde åstadkomma.

En tysk jesuitpater, som är expert på vidskepelse, citerade i en bok härom året ett brev, som en köpman i Leipzig på 1500-talet skrev till sin bror i Riga. Brodern hade haft svåra motgångar och bett om råd:

”Så har jag nu för din skull å det högsta bemödat mig och gått till dem, som förstår sådana ting”, heter det i brevet. ”Då har de svarat, att du inte drabbats av sådan olycka genom Gud utan genom onda människor, och för att klara dig måste du i ditt hus ha en alruna.” — En sådan hade brevskrivaren skaffat honom från en skarprättare till ett pris av 64 taler plus dricks till bödelsdrängen. Nu skickade han den till Riga och bifogade noggranna föreskrifter.

◇

På fjärde dagen efter ankomsten, hette det, måste alrunan vila i tre dagar. Sedan var det tid att bada den i varmt vatten — varpå hus och husdjur måste bestänkas med badvattnet. På det viset skulle förbannelsen hävas. ”Och om du måste inför rätta”, skrev den välvilige köpmannen, ”så stick alrunan under sin högra arm. Då vinner du målet antingen du har rätt eller orätt.”

Det värsta — som inte framgår av brevet — var egentligen att man

ovillkorligen måste göra sig av med sin alruna innan man dog. Annars for man raka vägen ner i de understa regionerna. Och det gällde att sälja den billigare än man själv hade köpt den. Hade man råkat få den gratis, kunde man inte bli av med den...

Trots detta samband med den onde hände det till och med att man i kyrkliga kretsar rekommenderade alrunor till benägen användning. Den heliga Hildegardis — en lär abbedissa — skrev att alrunan skapats av samma jord som Adam och därför var mer utsatt för djävulens prövningar än någon annan växt. Därför borde ingen nödlidande eller bekymrad människa underlåta att lägga en alruna hos sig i sängen, efter att noga ha tvättat den med rent friskt vatten. Uppvärmad av sin sängkamrats kroppsvärme och svett, skulle alrunan då dela med sig av sin magiska kraft.

◇

Faktiskt verkar det som om häxor och trollkarlar använde alrunan mera rationellt än annat folk på den tiden. Eller i varje fall mera effektivt. I häxornas salvor ingick visserligen rena trollerimedel. Salvbasen — som en farmaceut skulle kalla det — borde bestå av människofett, lämpligen från ett nyfött barn eller från någon som avrättats genom hängning. Men utom sådana, man skulle nästan vilja säga onödiga ingredienser, innehöll häxsalvorna också extrakt av olika giftörter.

På recepten stod ibland vallmo, sprängört, törel och därrepemen framför allt skopolaminhaltiga örter. Och bland dem hade alrunan stor betydelse vid sidan av bolmörten, spikkklubban och nattskattan som också hör till potatisväxternas familj. Deras gifter gav häxan de förunderligaste hallucinationer — och det råder inget tvivel om att inte många av de stackars kvinnor, som på häxförföljersernas tid erkände att de flugit till Blåkulla och idkat otukt med Den Onde, verkligen trodde att de varit ute på så spännande resor.

◇

Historierna om förvandling till varulvar och andra demoniska odjur kan faktiskt också delvis ha med den sortens narkomani att göra. Det fanns till och med folk som för nöjes skull berusade sig och sina

gäster med samma giftörter som häxorna använde.

På 1500-talet, då renässansen florerade som bäst i Italien, skrev en italiensk naturforskare som hette Giambattista della Porta ett digert verk om "Magiae Naturalis". Där står det bl. a. om en salva av alruna, spikklubba och nattskatta, med vars hjälp man med framgång kan göra sina gäster galna för en dag. Om man efter behandlingen intalar dem att de är djur, skriver della Porta, börjar de simma som fiskar, flaxa med vingarna som gäss eller stångas som oxar".

◇

Fortfarande lär alrunan också ha kvar sin betydelse i orienten — bl. a. som smärtstillande medel. Den växer litet varstans i medelhavs-länderna från Spanien över Italien och Balkan till Mindre Asien och Syrien, Israel och Arabien. Men i Egypten förekommer den numera bara som importvara. Därifrån längs hela Nordafrika — förbi den finurlige Maharbals Kartago i det nuvarande Tunisien — saknas den numera i den vilda floran ända bort emot Marocko, av allt att döma eftersom betingelserna har ändrats. Alrunan kräver ganska fuktig jord och halvskugga för att trivas — och sådana växtplatser är det nuförtiden ont om i det uttorkade Nordafrika, där öknen på långa sträckor når ända ut till havet.

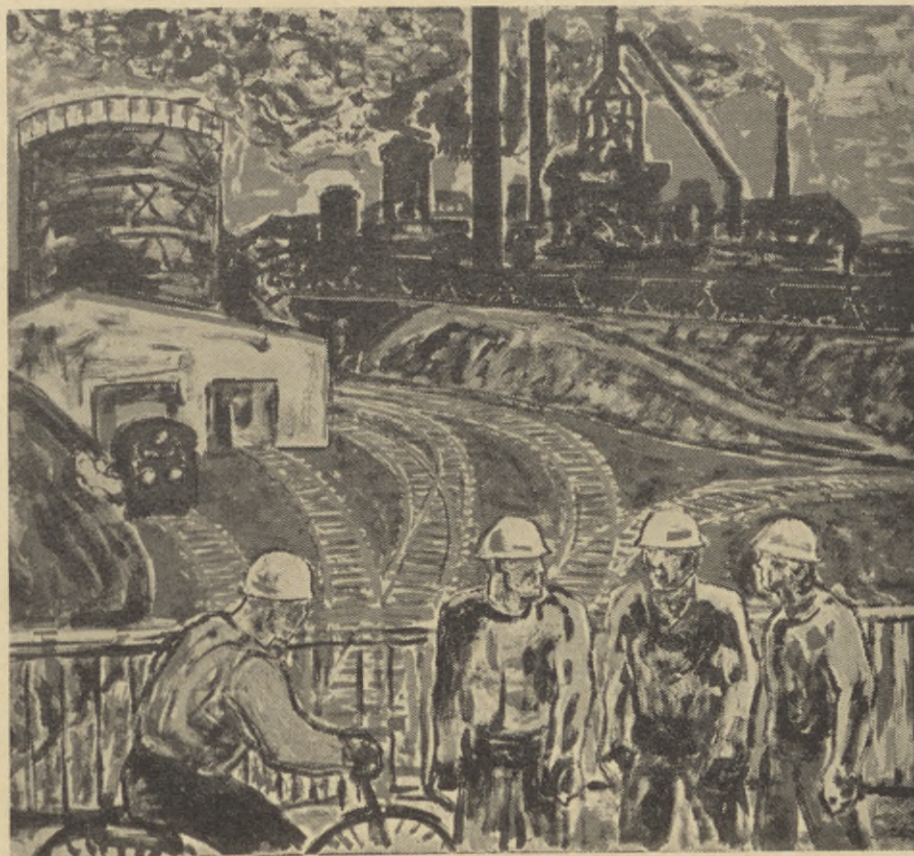
Länge förblev det också oklart, att det just är alrunans frukter som nämnes i historien om Rakel och Lea samt i Höga Visan — och som där under namnet kärleksäpplen nästan kan förefalla ha rent symbolisk betydelse. En del bibelforskare har under århundradenas lopp trott att det rörde sig om ett slags gurkor. Luther för sin del översatte kärleksäppelens hebreiska namn med liljor. Men det är kanske inte underligare än att sentida medicin-historiker kan råka tala enbart om alrunans *suggestiva* effekt och glömma bort, att den som så många andra gamla trolldomsorter innehåller högst verksamma gifter.

Läkarord i dag...

Hela rehabiliteringsverksamheten är f. n. klart underdimensionerad och detaljer i den kan på goda grunder kritiseras. Detta får inte hindra oss att utnyttja de betydande resurser som redan finns.

(Doktor Lennart Levi)

Albin Amelin i Norrland

"Som en ilsken skogsbrand kom Albin Amelin vältrande in i svenskt 1900-talsmåleri", har den fine konstkritikern och skalden Erik Blomberg träffat en ypperlig liknelse. Det slog gnistor från hans dukar, där färgen fräste svart som sot eller illröd som glödande kol. Mordbrand, viskade förskrämda åskådare, men andra svarade: svedjeland och beredde sig att så i askan."

Det har gått en del år sedan dess — drygt trettio — men ännu brinner konstnärselden hos Amelin med röda, flammande lågor. Det gav han bl. a. bevis på i fjol, när han sände ut en portfölj med färglitografier, "Göteborg - hamnstad", och det understryker han ännu tydligare i vår med sin nya portfölj, där färglitografierna hämtat motiv från Norrland. Det är åter Bokkonsum som står som utgivare.

Det är norrländskt samhällsliv mot fonden av gruvors sprängskott som Amelin här skildrat, det är människor i grovslitets vardag, det är bullrande maskiner, det är märkliga, vilt dansande älvar.

Norrland är nu ingen ny miljö för Albin Amelin. Som Erik Blomberg påpekar i en uppsats om Amelin, ingående i hans ypperliga bok "Nai-vister och realister", har Amelin gjort en vital insats när det gällt den konstnärliga inmutningen av bortglömda svenska bygder, framför allt då i Norrland. Han hade redan pojkminnen från ådalens forsar och nipor, som Blomberg säger, och tillsammans med konstnärskamraterna Börje, Hallström och X-et blev han en pionjär i ponjärlandet, vid samma tid som det fann nya litterära kartläggare i Hedenvind och Eyvind Johnson.

Det är en alldeles utsökt studie som Erik Blomberg har gjort över Amelin. Boken utkom på Aldus förlag för några månader sedan till ett synnerligen facilt pris. Här tecknar Blomberg Amelins bakgrund och första konstnärsår, följer honom till Frankrike, ger en bild av antifascisten, arbetsskildraren, blomster- och landskapsmålaren etc.

Men nu var det Norrlandsportföljen. Nog brinner ännu hans eld.

Nils-Eric Björsson

Det är söndagsmorrn. Ett tröstlöst regn strilar ned från en gråtrasig himmel, strilar med en mängd smådroppsplask ned över de höga, disiga och trista stadshusen, där lördagströtta människor ännu sover sin kanhända behövliga sömn. Själv har jag legat vaken en stund. Legat och tittat på takpappen, på fläcken runt taklampan och dragit symboliska streck på tapeten med pekfingret. Så där som man gör när man ligger och funderar över om man har något att fundera över. Men så med ens sitter jag vid skrivbordet och känner undersökande på några böcker som ligger framme. Till sist fastnar jag för en tjock bok. Det är ett lexikon, ett engelskt-svenskt lexikon. Jag slår upp det på måfå här och där och låter ögonen slött svepa över raderna, liksom för att känna om det tar emot någonstans. Ögonen åker fram över några spalter, sen gör jag ett nytt hugg i boken och låter blicken ånyo glida fram på ordradernas autostrada. Ännu har jag inte funnit något intressant, men vad kan man begära av ett engelskt-svenskt lexikon, en sömning människa och en tidig söndagsmorrn?

Men plötsligt... vad är detta? Här står *keep soul and body together* och det är översatt med: uppehålla livet. Ett sådant lustigt uttryck! *Soul* betyder ju själ och *body* kropp och hela ramsan kan alltså ordagrant översättas med: håll kropp och själ tillsammans. Uttrycket lockar fram en hel del tankar. Först och främst måste det ju ha kommit till under religiös påverkan. Det är ju bland andra kristendomens gamla tes detta att människan, den levande helheten, är sammansatt av kropp och själ. Man har antagit att Gud i den nytillverkade kroppen placerat in en själ alldeles som man måste sätta en förare i en bil för att den skall kunna behärras och utnyttjas på ett ändamålsenligt och förnuftigt sätt. Sedan när bilen eller människans kropp är fördärvad och utsliten, lämnar föraren eller själen bilen respektive kroppen.

Å, denna gamla kära tanke! Hur har man inte själv brytt sin hjärna med de här funderingarna? Man talade om syntesen och analysen och inbillade sig att man med dessa begrepp hade löst födelsens och dödens gåta. När människan föddes uppstod med hjälp av Gud eller

någon annan likartad makt en syntes mellan kropp och själ, denna syntes levde sedan det så kallade människolivet tills analysens dag infann sig. Den dag då syntesen skulle upplösas och kroppen läggas i jorden och själen — ja, vart den tog vägen, funderade man inte så detaljerat över, men säkert var det något underbart som hände den! Men så småningom blev det klart för ens unga hjärna att de realiteter som kallas födelsen och döden inte förändras därför att man benämner dem syntesen och analysen och i och med det var också den stund inne, då man var mogen för att överge denna lilla begreppsapparat.

Nu har man "kommit så långt" att man till och med är mogen för att överge hela denna dualistiska tanke om kropp och själ, en tanke som utgör grundstommen i all religion. Jag sätter "kommit så långt" inom citationstecken därför att man vet ju inte om det är en utveckling framåt eller bakåt, uppåt eller nedåt? För mig kan det framstå som en utveckling framåt och jag skulle också vilja argumentera så mot de som ännu lever kvar i den "gam-

la" tankegången. Men man vet ju så fasiligt lite om de här sakerna att man gör bäst i att inte vara för styv i korken. Många tycker att det ligger något positivt i detta att man vet så lite. De menar att man därför kan tro så mycket fastare och att vetskap om dessa frågor bara skulle vara till skada. Andra åter hävdar att just denna ringa kännedom om dessa spörsmål, gör att man måste ta avstånd ifrån dem, slå bort dem och se religionen som en rörelse för "andliga fyllbultar" för att låna ett uttryck av den kristne författaren Harry Blomberg. Men just detta att man ingenting vet, måste väl rimligtvis medföra att man inte kan ta ställning alls — att man blir agnostiker — en som hävdar att man inte kan veta något om de yttersta frågorna — så anges ju innehållet av den här nämnda filosofiska termen.

En gulfräsig blixtnyser plötsligt upp den grå himlen och det efterföljande åskbullret smular sönder min miniatyrandakt. Med en gäspning slår jag ihop lexikonet och låter dess många hundra blad omsorgsfullt gömma frasen *keep soul and body together* och de reflexioner som uttrycket väckte till liv inom mig. Jag tumlar ned i sängen igen och vaknar inte förrän värdinnan står där söndagsfin och ler sitt värdinneleende med en kaffebricka i hand.

Roland Ekström

Astmasjuka får bidrag till korrespondensstudier

Styrelsen för Svenska Nationalföreningen mot Hjärt- och Lungsjukdomar har beslutat att även astmasjuka skall få bidrag till korrespondensstudier. Tidigare har endast tuberkulossjuka haft denna möjlighet.

Åtgärden hälsas naturligtvis med stor tillfredsställelse och säkert kommer många astmasjuka att utnyttja sjuktiden till att förkovra sig.

För att erhålla stipendium för korrespondensstudier gäller att studierna påbörjats under sjukhusvistelse — på egen eller föreningens bekostnad — samt att följande intyg bifogas ansökan:

1. läkarintyg, utvisande att patienten har astma samt att hälsotillståndet medger korrespondensstudier,
2. intyg från korrespondensinstitut att patienten visat sig äga förutsättningar att bedriva korrespondensstudier på ett tillfredsställande sätt.

Särskilda blanketter för ansökan om bidrag — med formulär till läkarintyg — tillhandahålles av riksförbundet.

Mindre bemedlade patienter kan även efter utskrivningen från sjukhus eller sanatorium erhålla bidrag för fortsatta korrespondensstudier.

RIKSFÖRBUNDET FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

DISTRIKTSREGISTER för hjärt- och lungsjuka

BLEKINGE LÄN

Blekinge Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka, Box 95, Karlskrona. Ordf. Alva Bengtsson, Gustavsbergsv. 19, Karlshamn. Tel. 115 66.

Fur: Furs Patientförening. Tel. Karlskrona 970 70.

Karlshamn: Ordf. Sven Melin, Hästaryd, Mörrum.

Karlskrona: Ordf. Axel Hansson, Mariebergsv. 22, Gullberna. Tel. 220 39.

Ronneby: Ordf. Eric Andersson, Snäckeg. 4. Tel. 1489.

GOTLANDS LÄN

Gotlands Konvalescent- och Patientförening, Adelsg. 19, Visby. Tel. 128 38. Ordf. Åke Svensson, Bergmansg. 29, Visby. Tel. 148 75.

GÄVLEBERGS LÄN

Gävleborgs Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Sven Pettersson, Kvarnv. 9, 1/2 tr., Bollnäs. Tel. 0278/108 41.

Bollnäs: Ordf. Gunnar Dunkholtz, Björktjärna, Box 931.

Patientföreningen, Sanatoriet. Tel. 0278/131 65.

Gävle: Ordf. Ture Edbom, Skomakarg. 18 A. Tel. 026/285 83.

Hofors: Ordf. Erik Karlsson, Björkhagsg. 36. Tel. 0290/202 71.

Hudiksvall: Ordf. Valter Stenberg, Träskgat. 18.

Ockelbo: Ordf. Thorsten Andersson, Box 115, Norrsundet. Tel. 221 54.

Sandviken: Ordf. Knut Elfström, Polhemsg. 11 A. Tel. 026/536 09.

Strömsbro: Selggrens Sanatoriums Patientförening. Tel. 026/294 75 (Gävle).

GÖTEBORG OCH BOHUS LÄN

Hjärt- och Lungsjukas Samorg. i Göteborgs och Bohus län (Hälso), Packhusplatsen 2, Göteborg C. Tel. 031/11 96 02.

Göteborg: Fritidshemmet, Andra Långg. 48. Tel. 031/14 96 69. Ordf. Olof Carlsson, Forsstenag. 413.

Göteborg 17: Patientföreningen, Renströmska sjukhuset.

Rävlanda: Patientföreningen, Sanatoriet. Uddevalla: Kassör Henning Stahl, Lagerbergsg. 47. Tel. 129 23.

HALLANDS LÄN

Hallands Hjärt- och Lungsjukas Centralorg. Ordf. Sune Nilsson, Fabriksg. 24 B, Falkenberg. Tel. 129 86.

Falkenberg: Ordf. Sune Nilsson, Fabriksg. 24 B. Tel. 129 86.

Halmstad: Ordf. Göte Svensson, Linehedsväg. 1. Tel. 156 80.

Kungsbacka: Korr. Stig Sigvardsson, Dahltuna, Fjärås. Tel. 0300/440 68.

Ullared: Fagereds Patienters Understödsförening. Tel. Lia 11.

Varberg: Ordf. Alrik Nilsson, Box 28, Apelviksstrand. Tel. Kustsanatoriet.

JÄMTLANDS LÄN

Jämtlands Läns Konvalescentförening, Brunflo. 19, Östersund. Tel. 163 81. Ordf. Sven Widegren, Biblioteksg. 37 B. Tel. 215 89.

Östersund: Sollidens Patienters Understödsförening.

JÖNKÖPINGS LÄN

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Jönköpings län, Postfack 658, Jönköping 3. Ordf. Josef Svensson, Gröna Gatan 22 B. Tel. 036/137 66.

Eksjö: Lungkliniken Patientförening. Tel. 1537.

Jönköping: Ordf. Stig Johansson, Pl. 9365, Norrahammar. Tel. 036/608 37.

Värnamo: Ordf. Erik Ström, Åkersberg. Tel. 0370/131 64.

KALMAR LÄN

Kalmar Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Carl Hellström, Ståthällareg. 13, Kalmar. Tel. 0480/147 37.

Kalmar: Ordf. John Carlsson, Sjöbringsv. 3. Tel. 0480/114 33.

Mälilla Kyrkby: Mälilla Patienters Understödsförening.

Nybro: Ordf. Eric Robertsson, Brokagärde. Tel. 0481/105 44.

Oskarshamn: Sekr. Irma Carlsson, Alléväg. 11 C.

Vimmerby: Ordf. Stig Gustafsson, Skolg. 9, Hultsfred.

Västervik: Sekr. Rune Claesson, Bang. 12 C. Tel. 0490/149 13.

Öland: Ordf. Carl Nyhlén, Solhem, Lötortorp. Tel. Dödevi 102.

KOPPARBERGS LÄN

Dalarnas Hjärt- och Lungsjukas Centralförening. Ordf. Erik Skoog, Box 259, Kvarnsveden. Tel. Borlänge 0243/322 43.

Avesta: Ordf. Karl Lindskog, Slagg. 6. Tel. 0226/513 02.

Borlänge: Ordf. Knut Björnstad, Box 28, Kvarnsveden. Tel. Borlänge 0243/327 90.

Borlänge 2: Borlänge Silikosförening. Ordf. Karl-Henrik Andersson, Box 3285.

Falun: Ordf. Arne Jonsson, Gammelv. 26. Tel. 023/156 54.

Högbö Patientförening, Falun. Tel. 023/137 00.

KRISTIANSTADS LÄN

Kristianstads Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Elliot Nylander, Gethungskroken 8 A, Hässleholm. Tel. 129 90.

Broby: Broby Patienters Självhjälpsförening, Broby. Tel. 44.

Hässleholm: Ordf. John Lundqvist, Västerbog. 7 E. Tel. 134 30.

Klippan: Ordf. Nils Andersson, Nygårdsv. 3. Tel. 114 31.

Kristianstad: Ordf. Emil Jörgensen, Cardellsg. 1. Tel. 167 86.

Simrishamn: Ordf. Gunnar Petersson, Fredsdalsg. 2 A. Tel. 46.

KRONOBERGS LÄN

Hjärt- och Lungsjukas Förening i Kronobergs län, Pär Lagerkvists Väg 3 A, Växjö. Korr. Stig Karlsson, Alsborg, Helgevärma. Tel. Växjö 0470/601 07.

MALMÖHUS LÄN

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Malmöhus län, Kamrerg. 3, Malmö C. Tel. 040/97 53 44. Ordf. Bengt Jarnhäll, Parkg. 11, Trelleborg. Tel. arb. 0410/150 00.

Hälsingborg: Hövidsmansg. 4. Tel. 108 43. Ordf. Kurt Nilsson, Tranamansg. 10. Tel. 042/131 57.

Patientföreningen, Kungshults Sanat., Hälsingborg. Tel. 199 60.

Höganäs: Korr. Anna Bengtsson, Kolg. 5. Landskrona: Midhemsv. 31. Ordf. Evert Mathiasson, Hantverksg. 42 A. Tel. 0418/131 46.

Lund: S. Stationen, S. Esplanaden. Tel. 0412/149 90. Ordf. Gunnar Carlsson, Dag Hammarskjöldsväg 5 C. Tel. 0412/192 58.

Patientföreningen, Lungkliniken, Avd. C. Korr. Birgitta Möller, Parkv. 7 B, Lund.

Malmö: Almbäcksg. 2 B. Tel. 040/157 95. Ordf. Eric Pahlsson, Jespersg. 13, Malmö S. Tel. 040/882 81.

Pat.-fören. Gagn och Glädje, Lungkliniken, Malmö. Tel. 040/800 00.

Orup: Pat.-fören. Nytt och Trevnad, Orupssanatoriet. Tel. 0413/252 81.

Skurup: Ordf. Anders Edbåge, Tegelladan, Slimmingeby. Tel. 0411/460 32.

Trelleborg: Ordf. Bengt Jarnhäll, Parkg. 11. Tel. 0410/131 98.

Ystad: Ungdomsgården, Piparegränd. Ordf. Per-Erik Olsson, Hälsobacken 2 b.

NORRBOTTENS LÄN

Norrbottens Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Bror Ek, Stationsg. 24 B, Luleå. Tel. 152 38.

Kalix: Ordf. Aron Johansson, Box 182, Sangis. Tel. 70.

Luleå: Ordf. Bror Ek, Stationsg. 24 B, Luleå. Tel. 152 38.

Piteå: Ordf. Henry Lindkvist, Box 426, Ängesviken. Tel. Piteå 341 91.

Sandträsk: Patientföreningen, Sandträsk Sanatorium. Tel. Boden 500 87.

SKARABORGS LÄN

Stora Ekebergs Patient- och Konvalescentförening. Ordf. Bertil Thim, Orren 3, Järpås. Tel. Järpås 168.

STOCKHOLMS STAD

Centralstyrelsen för Hjärt- och Lungsjuka i Stockholm, Majorsg. 12 I, Stockholm Ö. Tel. 08/61 04 14 och 61 05 95. Ordf. Eskil Hedkvist, Igeldammsg. 36, Stockholm K. Tel. 08/37 06 80.

Fhlis, Majorsg. 12, I. Ordf. Lennart Åkerström, Knyppplerskev. 23, II, Bromma. Tel. 08/26 40 68.

S:t Görans Patientförening. Ordf. Bertil Hammarlund, Smedsbacksg. 9, Stockholm NO. Tel. 08/67 87 25.

Uttran: Söderby Patientförening, Uttran 2. Tel. 0753/309 20.

Hedemora: Tjarnans Patientförening.

STOCKHOLMS LÄN

Konvalescentföreningen för Hjärt- och Lungsjuka i Stockholms län, Alg. 3, Solna. Tel. 08/27 81 13. Ordf. Tord Axelsson, Nordstjärneg. 1 B, Solna. Tel. 08/27 77 67.

Uttran: Patienternas Understödsförening, Länssanatoriet, Uttran. Tel. 0753/304 83.

SÖDERMANLANDS LÄN

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Södermanlands län. Ordf. Erik Norgren, Juniv. 7, Eskilstuna. Tel. 016/521 72.

Eskilstuna: Ordf. Erik Norgren, Juniv. 7, Eskilstuna. Tel. 016/521 72.

Lungkliniken Pat.-fören. Ordf. Arne Lundh, Stenkvistav. 9, Eskilstuna 3. Tel. 016/390 18.
 Katrineholm: Ordf. Börje Hedlund, Bieväg. 8 B.
 Nyköping: Ordf. Helge Eriksson, Fruängsg. 10. Tel. 0155/190 55.

UPPSALA LÄN

Uppsala Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Bengt Johansson, Karlsrog. 86 A, Uppsala. Tel. 018/372 89.
 Enköping: Ordf. Bo Berg, Sämskarbog. 9.
 Uppsala: Korr. Mary Schelin, Gröna Gatan 23 C. Tel. 018/498 56.
 Patientfören. vid Lungkliniken, avd. 41, Uppsala. Tel. 018/392 00.
 Älvkarleby: Ordf. J. V. Raak, Ringv. 11, Skutskär.

VÄRMLANDS LÄN

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Värmlands län. Ordf. Åke Aspling, Lovisebergsv. 1 C, Hagfors. Tel. 0563/121 82.
 Arvika: Ordf. Verner Augustsson, Stålsberga.
 Pat.-fören. Enighet, Lungkliniken, Arvika. Tel. 131 00.
 Hagfors: Ordf. Åke Aspling, Lovisebergsv. 1 C. Tel. 0563/121 82.
 Karlstad: Ordf. Nils Perner, Malmtorgsgat. 9.
 Kristinehamn: Ordf. Alma Hellström, Högåsg. 12.
 Säffle: Ordf. Fridolf Skoglund, Postfack 43. Tel. V. Nolby 63.

VÄSTERBOTTENS LÄN

Västerbottens Läns Hjärt- och Lungsjukas Centralförening. Ordf. Harald Holm, Box 1836, Holmsund. Tel. Umeå 404 23.
 Byske: Ordf. Erling Lundsten, Åbyn, Brännfors. Tel. Brännfors 80.
 Hällnäs: Patientföreningen, Hällnäs 2. Tel. 500.
 Lycksele: Bången, Box 375. Ordf. Arne Årebrand, Box 2014. Tel. 433.
 Tärna: Ordf. Bernhard Karlsson, Ström, Joeström.
 Umeå: Ordf. Bror Palm, Bryggarg. 45 A, Teg.

VÄSTERNORRLANDS LÄN

Västernorrlands Lungsjukas Centralförening. Ordf. Alex Andersson, Stornäset, Alnö.
 Ljungaverk: Ordf. Helmer Frosth, Box 513. Tel. Johannisberg 297 A.
 Sundsvall: Skolhusallén 23. Tel. 060/569 15.
 Ordf. Ossian Gustavsson, Västra väg. 16. Tel. 060/550 16.
 Patienternas Understödsförening, Sanatoriet, Sundsvall.
 Örnsköldsvik: Högbergsg. 9, I. Tel. 143 61.
 Ordf. Gunnar Nyberg, Box 1321, Gullängat. Tel. Ö-vik 197 81.
 Föreningen Nyttä och Nöje, Box 129, Örnsköldsvik.
 Österås: Patientföreningen, Österåsens Sanatorium. Tel. Sollefteå 230 90.

VÄSTMANLANDS LÄN

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Västmanlands län, Haga parkg. 5, Västerås. Tel. 021/420 33. Ordf. K. A. Berglund, Gulporeg. 13 A, Västerås. Tel. 021/197 31.
 Fagersta: Ordf. Lennart Svahn, Floraväg. 11 D.
 Köping: Marieborgsv. 9. Tel. 0221/103 11.
 Ordf. Rune Degerman, Pungbov. 24.
 Västerås: Aros, Haga Parkg. 5. Tel. 021/420 33. Ordf. Bertil Alvebris, Tråddragarg. 27 D. Tel. 021/463 33.
 Patienternas Understödsförening, Sanatoriet, Västerås. Tel. 021/371 00.

ÄLVSBORGS LÄN

SÄLKO, Postfack 216, Borås. Ordf. Herbert Ahlqvist, Akvilejagången 31, Borås.
 Borås: Pat.-fören. Skogsblomman, Västeråsens Sanatorium. Korr. Kjell Börjesson, Vindelg. 38 A, Borås.
 Kinna: Ordf. Anna Sandell, Fack 78, Kinna. Tel. 0320/105 36.
 Åsunden: Patienternas Understödsförening, Sjö-Gunnarsbo Sanatorium.

ÖREBRO LÄN

Örebro Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka, Hj. Bergmans Väg 30. Korr. Torsten Lokander, Letälvsv. 5 G, Degerfors.
 Garphyttan: Patientföreningen, Sanatoriet. Tel. 019/19 80 20.
 Karlskoga: Timmermansv. 5. Tel. 0586/370 78. Ordf. Gunnar Andersson, Vallmov. 4. Tel. 0586/348 80.

Örebro: Postfack 378. Ordf. Charles Andersson, Stenhuggarev. 11. Tel. 019/12 38 79.

ÖSTERGÖTLANDS LÄN

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Östergötland, Box 101, Linköping. Tel. 013/244 40. Ordf. Gustav Somdahl, Garvareg. 12, Linköping. Tel. 013/213 50.
 Kolmårdssanatoriet: Kolmårdspatienternas Intresseförening. Tel. 011/914 00.
 Linköping: Korr. Karl Gustav Malm, Götgat. 25. Tel. 013/320 87.
 Norrköping: Skolg. 3. Tel. 011/230 19. Ordf. Sven Lönnkvist, Doraberg V. 41. Tel. 011/264 15.

REVIGÖR ger god vigör

Känner Ni Er trött och häglös? Orsaken kan vara brist på någon av vitaminerna. Då hjälper REVIGÖR, som har alla 17 olika vitaminämnen i bästa lösliga form: A 16700, B1 2800, D2 2000 IE, B2 7.5, B6 6, pp-fakt. nic. s. 120, nicotylamid 60, calc. pant. 30, kolinb. tartr. 600, C 400, inosit 125, E5, H1,5, K3 10, PAB 1,5, U 5,5 mg och B12 12,5 γ/100 g.

Bli pigg och "uppåt" prova REVIGÖR redan idag

Receptfritt på apotek samt i hälsokostaffärer

AB Carls-Berg Biokemisk och Farmaceutisk Fabrik Göteborg 47

VÄLKOMMEN TILL GOD MAT

Varmrätter från 2:75

BORDSERVERING

Pilgrården, Triangeln
 Ströget, Södergatan
 Folkets hus, Nobellorget
 Doms i varuhuset

SJÄLVSERVERING

Berggatan 20, Arbetets hus
 Malmgården, Drottningg. 6
 Drottningorget, 10
 Konsumrestaurangen Lund
 Petri Pumpa, Land

SOLIDAR

RESTAURANGERNA

Arbetssterapi och Hobbymaterial

Pärlor av trä, glas, kristall och metall.
 Indiska Ädelstenar till halsband och armband.
 Brasiliansk Onyx till hängsmycken, örhängen, nyckelringar och halsband.
 Silvertråd i olika former och dimensioner.
 Rundböjtänger för trådarbeten.
 Halsbandslås i olika utföranden 1—5 rader.
 Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 22 färger.
 Väskhandtag i pärlbambu och rotting.
 Pappstommar och Silkebast för bastflätning.
 Skinn och läder för alla ändamål.
 Arbetsatser i rikhaltig sortering.

Begär prislista och prover. Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Klostergatan 18 III
 Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

GYNNA
 SVENSK
 INDUSTRI

LÄDER och SKINN

för handskar, väskor, portföljer
och läderplastik

Leverantör till sjukhusens
arbetsterapiavdelningar

C V KLINT

Herkulesgatan 4 — STOCKHOLM

Telefoner: 10 23 38 - 20 03 68

J. HEDMANS Litografiska Tryckeri

Eft. LISA KRUSE

Specialitet:

Reklam-,

Emballagetryck m. m.

Box 6018 - GÄVLE 6 - Tel. 228 92

Rörtekniska Byrån A.-B.

A. Nyström, V. Roxman
T. Ericson, A. Thingwall.

★

N. Mälarstrand 24 — STOCKHOLM
Tel. Växel 54 19 45

Konsulterande ingenjörsfirma för värme-, ventilations-
och sanitetstekniska anläggningar.

Kvalitetsmedvetna

BOKBINDARE

och

BOKTRYCKARE

erhåller sin utrustning

ANTI-SMETLINJER ANTISTATIC-ANLÄGGNINGAR ARKRÄKNARE ARKSTÖTARE AVDRAGSPRESSAR BEFUKTNINGSAGREGAT BENSINKANNOR BORRMASKINER BORRSKÄRPARE FALSBEFALS MASKINER FORMATSTEG FORMTRANSPORTBORD GUMMIDUK FÄRGER HANDVALSAR HYLOR HÅLSTEG HÅFTMASKINER HÅFTTRÅD KLICHÉPLÅT KLICHÉHÅFTA KOLUMNÖREN KORREKTURPRESSAR KORRIGERTÅNGER LIM LUPPAR MASKINBAND MASSINGLINJER MÅTINSTRUMENT NUMMERVERK OFFSETPREPARAT OFFSETPRESSAR OFFSETSTRUMPA PAGINERINGSMASKINER PAPERBORRAR PERFORERLINJER PERFORERMASKINER RADSÄGAR REGLETTER RÄKNEVERK SAXAR SKÄRMASKINER SKÄRSPALTER SLUTSTEG SPACKLÅR SPATIER SPRUTPULVER STANSGUMMIPLATTOR STIL STÄLLNALAR SÄTTAKAR SÄTTSCHEPP SÄTTERIMÖBLER TAPE TRÅSTIL TYPMETRAR UNDERLAGSSTEG UPPLAPPNINGSKNIVAR VALSAR

från

AB COLORIT

Leverantörer till den grafiska industrien

Box 19090 Stockholm 19 Tel. 08/34 90 30

Keramik som terapi och hobby

UGNAR, DREJSKIVOR m. m.

Rikhaltigt lager av

GLASYRER, FÄRGER, OXIDER,
LEROR, UGNSTILLBEHÖR etc.

EXPORT & IMPORT

AB **KERAMIK**

Tel. 010/10 71 17

Box 7283

STOCKHOLM 7

TREVLIGA BRODERIARBETEN

för arbetsterapi

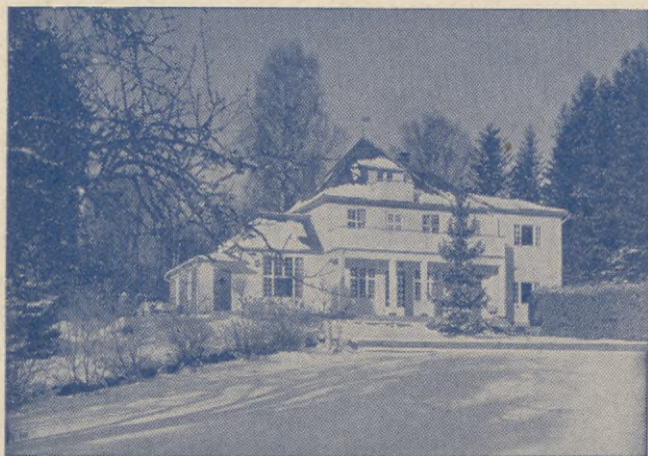
Begär katalog från

Gamlestads Konsthantverk AB

Anders Mattssonsgatan 30
GÖTEBORG N — Telefon 26 36 45

Vård på konvalescenthem ger

Rekreation ● Vila

Vinter ● Sommar

- KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA
Telefon: Växjö 0470/601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster
- FJÄLLFARARGÅRDENS KONVALESCENTHEM,
UNDERSÅKER (Jämtlands län)
Telefon: Undersåker 11 — Plats för 24 gäster
- KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,
EDSBJÖRKE (Värmlands län)
Telefon: Sunne 0565/271 65 — Plats för 26 gäster
- FRITIDSGÅRDEN RAMNÄS, Postfack 42, TORUP
Telefon: Torup 138 (Hallands län)
Plats för 20 gäster
- KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÄSLJUNGA
Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster
- LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM
(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)
Telefon: Södra Hoka 11 — Vintertid Karlshamn 0454/11566
Plats för 22 gäster
- SVANHOLMENS VILOHEM, SVANSHALS, OSBY
(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 — Exp.: Kamrergatan 3, MALMÖ C
Telefon: 040/97 53 44 — Plats för 27 gäster

Förfrågan om plats

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjukas lokal-föreningar

Eftervård ● Förebyggande vård

i avkopplande miljö och natursköna trakter